

Meldeplikten etter barnevernloven § 6-4

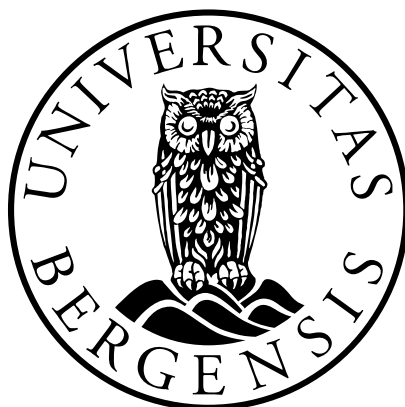
*Plikten til å melde fra til barneverntjenesten etter
barnevernloven § 6-4 første ledd bokstav a og
sanksjoner ved pliktbrudd*

Kandidatnummer:

156

Antall ord:

11 964



JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

03.06.2019

INNHALDSFORTEGNELSE

1. INNLEDNING	4
1.1 Tema og aktualitet	4
1.2 Rettslig utgangspunkt	5
1.3 Avgrensing og oppgavens videre oppbygging	5
1.4 Rettskilder	6
2. BARNEVERNLOVEN § 6-4.....	7
2.1 Barns konstitusjonelle og menneskerettslige krav på beskyttelse	7
2.2 Generelt om meldeplikten etter barnevernloven § 6-4 første ledd	8
2.3 Hensyn og begreper	9
3. MELDEPLIKT ETTER BARNEVERNLOVEN § 6-4 – NÅR FORELIGGER BRUDD?	10
3.1 Hvem omfattes av meldeplikten	11
3.1.1 Personlig ansvar	11
3.1.2 Myndighetsansvar	12
3.2 Hvilke tilfeller omfattes av meldeplikten etter § 6-4 første ledd bokstav a	13
3.2.1 Generelt.....	13
3.2.2 Mishandling, alvorlige mangler ved daglig omsorg og alvorlig omsorgssvikt.	14
3.2.2 Fremtidige forhold	16
3.3 Når inntrer meldeplikten – krav til bekymringens styrke	16
3.4 Oppfyllelse av meldeplikten	17
3.5 Den lovpålagte taushetsplikten som begrensning for meldeplikten	18
4. SANKSJONER MOT YRKESUTØVER VED BRUDD PÅ MELDEPLIKTEN	19
4.1 Innledning	19
4.2 Sanksjonering etter helsepersonelloven.....	19
4.2.1 Advarsel	19
4.2.2 Tilbakekall av autorisasjon, lisens eller spesialistgodkjenning.....	21
4.2.3 Straff	21
4.3 Arbeidsrettslige reaksjoner	22
4.3.1 Advarsel	23
4.3.2 Oppsigelse.....	23
4.3.3 Avskjed	24
4.4 Strafferettslige sanksjoner	25

4.4.1 Avverging av kjønnslemlestelse	26
4.4.2 Avverging av straffbar handling	27
4.5 Erstatningsrettslige sanksjoner	28
4.5.1 Grunnvilkår for erstatningsansvar	28
4.5.2 Hvem bør holdes erstatningsrettslig ansvarlig?	30
5. AVSLUTTENDE REFLEKSJONER – BURDE SANKSJONER VÆRE YTTERLIGERE REGULERT?	31
6. LITTERATUR- OG KILDELISTE	33
6.1 Litteratur og artikler	33
6.2 Offentlige utredninger	34
6.2 Lover	34
6.3 Forarbeider	35
6.3.1 Innstillinger	35
6.3.2 Proposisjoner	35
6.3.3 Norges offentlige utredninger	36
6.4 Domsregister	36
6.4.1 Høyesterett	36
6.4.2 Lagmannsrett	37
6.4.3 Tingrett	37
6.5 Andre avgjørelser	37
6.5.1 Avgjørelser fra Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD)	37
6.5.2 Avgjørelser fra Helsetilsynet	37
7. VEDLEGG	38

1. INNLEDNING

1.1 Tema og aktualitet

Barnevernets hovedformål er å sikre at barn og unge som lever under vanskelige eller skadelige forhold, skal få den hjelp og beskyttelse de trenger. Formålet er å skape gode og trygge oppvekstvilkår.¹ En klar forutsetning for barnevernets arbeid er at de mottar informasjon fra personer som er i en posisjon til å avdekke vanskelige eller skadelige forhold. På denne måten kan det iverksettes nødvendige tiltak for å hjelpe og beskytte de aktuelle barna. Et viktig bidrag i denne sammenheng er den lovpålagte plikten til å melde fra til barnevernet etter barnevernloven § 6-4 første ledd.

En stor samfunnsmessig utfordring er at vold i hjemmet ofte er skjult og vanskelig å oppdage. Å avdekke mishandling av barn kan være en enda større utfordring i lys av barnets alder og forståelse, samt dets avhengighetsforhold til foreldre eller andre omsorgspersoner. Derfor har ansatte i barnehager og skoler, helsepersonell og andre relevante yrkesutøvere en avgjørende rolle hva gjelder vern av barn som blir utsatt for vold og omsorgssvikt. Statistikk viser likevel at meldinger fra ansatte i barnehager og helsepersonell utgjør en svært liten del av rapporteringer om omsorgssvikt og vold overfor barn.² Også ansatte i skoler kan kritiseres for å ikke benytte meldeplikten når det er nødvendig. Et tragisk eksempel er dødsfallet til åtte år gamle Christoffer Gjerstad Kihle som i 2005 ble mishandlet til døde av sin stefar.³ Christoffer kom gjentatte ganger på skolen med mistenkelige skader som klart tydet på mishandling i hjemmet. Ansatte ved skolen var bekymret og hadde meldt i fra til rektor. Christoffers situasjon ble imidlertid aldri meldt til barnevernet. Heller ikke ansatte ved sykehuset meldte i fra til barnevernet da han kom inn dit med skader.

En av grunnene til at praktisering av meldeplikten sviktet, har vist seg å være manglende kunnskap om regelverket og mangelfulle rutiner.⁴ Som følge av Barne- og likestillingsdepartementets opptrappingsplan mot vold og overgrep mot barn⁵, ble barnevernloven endret med ikrafttredelse 1. juli 2018. En av endringene som ble gjennomført var barnevernloven § 6-4 om opplysningsplikt til barnevernet og tilsvarende bestemmelser i særlover. Formålet var å forenkle og klargjøre innholdet i blant annet meldeplikten til barnevernet, samt gjøre den lettere tilgjengelig for den plikten gjelder.⁶

Til tross for at meldeplikten etter barnevernloven er en lovpålagt plikt, finnes det ikke en sanksjonsbestemmelse ved brudd. Ved første øyekast kan det fremstå som om meldeplikten er en plikt uten realitet, da brudd ikke medfører konsekvenser for den meldepliktige yrkesutøver. Oppgaven tar sikte på å avklare omfanget av den lovpålagte meldeplikten i henhold til mishandling og omsorgssvikt overfor barn. Videre skal det

¹ Lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven) § 1

² Se vedlegg. Kilde SSB – Tabell 10674: melding til barnevernet etter melder

³ LA-2008-179127 (Agder lagmannsrett)

⁴ Stang m.fl. (2013) s. 8-9

⁵ Prop. 12 S (2016-2017)

⁶ Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2014–2017) s. 19-21.

redegjøres for hvilke sanksjoner som kan være aktuelle å pålegge den enkelte yrkesutøver som ikke overholder sin meldeplikt til barnevernet.

1.2 Rettslig utgangspunkt

Meldeplikt til barnevernet er regulert i barnevernloven. Barnevernloven § 6-4 har tittel "Opplysningsplikt" og regulerer både opplysningsplikt av eget tiltak og opplysningsplikt ved pålegg.

Oppgaven benytter gjennomgående begrepet "meldeplikt" om den lovpålagte plikten til å gi opplysninger til barneverntjenesten av eget tiltak etter barnevernloven § 6-4 første ledd.

Meldeplikten er regulert i barnevernloven § 6-4 første ledd og pålegger den som omfattes av plikten til å "*uten hinder av taushetsplikt melde fra til barneverntjenesten uten ugrunnet opphold*" i visse alvorlige situasjoner opplistet i bokstav a til d. Opplytningen gjelder blant annet mishandling, omsorgssvikt, manglende medisinsk behandling av livstruende sykdom eller funksjonshemming og menneskehandel.

Oppgaven tar sikte på å redegjøre nærmere for vilkårene i barnevernloven § 6-4 første ledd bokstav a. I følge bokstav a plikter den som omfattes av meldeplikten å melde fra til barneverntjenesten dersom "*det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt*".

Meldeplikten er en forutsetning for barneverntjenesten til å bli oppmerksom på forhold rundt et barn som trenger hjelp. Meldeplikten etter barnevernloven § 6-4 første ledd er derfor aktuell *før* barnevernet er involvert.

Opplysningsplikt ved pålegg gjelder de tilfeller hvor barneverntjenesten allerede er involvert i et barns livssituasjon og trenger ytterligere opplysninger for å vurdere og behandle saken. De kan da pålegge aktuelle yrkesutøvere å oppgi informasjon.

Meldeplikt av eget tiltak og opplysningsplikt ved pålegg er også regulert i særlover som gjelder for spesifikke fagområder og yrkesutøvere med henvisning til barnevernloven § 6-4.⁷

1.3 Avgrensning og oppgavens videre oppbygging

Oppgaven vil begrenses til en fremstilling av regelen i barnevernloven om plikt til å melde fra til barneverntjenesten av eget tiltak. Det avgrenses helt mot behandling av opplysningsplikt ved pålegg fra barneverntjenesten etter barnevernloven § 6-4 annet ledd. Meldeplikt som fremgår av særlovgivning vil kun nevnes i den grad det er interessant for fremstillingen. Det vil imidlertid ikke redegjøres nærmere for ordlyd og

⁷ Se barnehageloven § 22, opplæringslova § 15-3, friskolelova § 7-4, sosialtjenesteloven § 45, helsepersonelloven § 33, folketrygdloven § 25-11, ekteskapsloven § 26 a, familievernkontorloven § 10, introduksjonsloven § 26 og krisesenterlova § 6.

innhold i bestemmelsene i særlovene, da vilkårene og innholdet i meldeplikten i særlovgivningen er det samme som i barnevernloven § 6-4.

Det er ikke mulig å behandle alle sider av meldeplikten i detalj. Ved redegjørelse av innholdet i meldeplikten vil oppgaven begrenses til behandling av meldeplikt knyttet til mishandling og alvorlig omsorgssvikt i bestemmelsens første ledd bokstav a. Oppgaven avgrenses dermed helt mot behandling av de øvrige alternativene i bestemmelsen.

Oppgavens hovedfokus vil knytte seg til innholdet i meldeplikten og sanksjoner ved brudd. Det vil først redegjøres for hvem meldeplikten gjelder for, hvilke tilfeller den omfatter og når den aktualiseres. Til slutt vil oppgaven fokusere på hvilke sanksjoner som er relevant å pålegge den enkelte yrkesutøver dersom det foreligger brudd på meldeplikten. Innenfor rammen av en masteravhandling vil det ikke være mulig å behandle de ulike sidene av problemstillingen i detalj, da den strekker seg over flere fagområder. Formålet med fremstillingen er å redegjøre for hvilke sanksjoner som er eller kan være aktuell å pålegge den enkelte yrkesutøver. Sanksjonene som gjennomgås vil knytte seg til brudd på meldeplikten etter barnevernloven § 6-4 første ledd generelt.

1.4 Rettskilder

Barne- og likestillingsdepartementets sendte den 6.oktober 2016 ut et høringsnotat med forslag om endringer i utformingen av opplysningsplikten etter barnevernloven § 6-4 og tilhørende særlover. Den nye utformingen av barnevernloven § 6-4 ble tatt inn ved lov 20. april 2018 nr. 5 om endringer i barnevernloven. Forarbeidene til endringsloven vil få betydning ved tolkning av loven, spesielt ved tolkning av de nye reglene.⁸

Forslagene i lovproposisjonen Prop. 169 L er i hovedsak en oppfølging av barnevernlovutvalgets utredning NOU 2016:16 Ny barnevernslov – Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse. Utredningen vil derfor ha stor betydning ved tolkning av barnevernloven § 6-4 første ledd bokstav a.

Det er begrenset rettspraksis tilknyttet oppgavens problemstillinger. Dette skyldes i hovedsak at brudd på meldeplikten etter barnevernloven § 6-4 ikke er strafferettslig regulert og dermed ikke behandlet i domstolene. Det foreligger imidlertid avgjørelser fra tilsynsorganer som vil benyttes til å belyse innholdet i meldeplikten og sanksjoner ved brudd.⁹

Innholdet i meldeplikten er som nevnt i stor grad behandlet i lovens forarbeider. Juridisk teori vil ha mindre betydning for å belyse innholdet i meldeplikten, men vil bli behandlet hvor det er aktuelt. Hva gjelder sanksjoner ved brudd på meldeplikten, er dette ikke behandlet i lovens forarbeider eller rettspraksis. I tillegg til avgjørelser fra tilsynsorganer, er problemstillingen nevnt og i noen grad behandlet i juridiske artikler.¹⁰

⁸ Prop.169 L (2016–2017) Endringer i barnevernloven mv. (bedre rettssikkerhet for barn og foreldre) og NOU 2016:16 Ny barnevernslov - Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse

⁹ Fylkesmannen har som oppgave å føre kontroll og tilsyn med kommunens virksomhet. Statens helsetilsyn har imidlertid det overordnede tilsynet med sosial- og helsetjenestene.

¹⁰ Blant annet Øyen (2014) berører temaet sanksjoner ved brudd på meldeplikten.

2. BARNEVERNLOVEN § 6-4

2.1 Barns konstitusjonelle og menneskerettslige krav på beskyttelse

Barns rettigheter har i senere tid fått et sterkere vern i både Grunnloven og gjennom Norges folkerettslige forpliktelser. Ved grunnlovsrevisjonen i 2014 ble barns rett til respekt for sitt menneskeverd og vern om sin personlige integritet inntatt i Grunnloven § 104 første og tredje ledd.

I forarbeidene til grunnlovsrevisjonen blir det poengtert at barns sårbarhet og avhengighetsforhold til omsorgspersoner setter de i større fare for å bli utsatt for utnyttelse, vold, mishandling og omsorgssvikt. En innføring av en rettighetsbestemmelse for barn i Grunnloven med formuleringen "rett til vern" om den personlige integritet, innebærer at bestemmelsen for det første gir barn en individuell rettighet. Videre betyr det at staten plikter å sørge for et regelverk og håndhevelse av regelverket som ivaretar retten og verner barnet mot inngrep i form av blant annet vold, mishandling og omsorgssvikt.¹¹

Barns rettighetsbestemmelse i Grunnloven § 104 er ment å supplere øvrige rettighetsbestemmelser. Barns rettigheter er i dag også fastsatt gjennom Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) og FNs konvensjon om barns rettigheter (barnekonvensjonen). Begge konvensjonene er inkorporert i norsk lov og har forrang etter menneskerettsloven¹² § 2 jf. § 3.

EMK artikkel 3 pålegger medlemsstatene en plikt til å sørge for at ingen utsettes for "*tortur eller for umenneskelig eller nedverdiggende behandling*". Den europeiske menneskerettighetsdomstol (EMD) har i saker som omhandler vold, seksuelle overgrep eller omsorgssvikt overfor barn konstatert brudd på artikkel 3 og alternativet "*umenneskelig eller nedverdiggende behandling*".¹³

I følge Barnekonvensjonens artikkel 19 nr. 1 plikter staten å beskytte barn mot "*alle former for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandling eller utnytting..*" når barnet er under omsorg hos foreldre eller andre.

Bestemmelsen er i utgangspunktet en pliktbestemmelse for staten til å iverksette beskyttelsestiltak for et vidt omfang av situasjoner. Barnekomiteen¹⁴ har imidlertid også tolket artikkel 19 til å være en individuell rett for barn til beskyttelse av staten. Dette synes også å være den dominerende oppfatning innenfor juridisk teori.¹⁵

Barnets beskyttelse skal sikres gjennom å treffe "*egne lovgivningsmessige, administrative, sosiale og opplæringsmessige tiltak*" som etter artikkel 19 nr. 2 bør

¹¹ Dok.nr.16 (2011-2012) avsnitt 32.5

¹² Lov 21. mai 1999 nr. 30 om menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)

¹³ Se blant annet A mot England (1998) og Z mfl. mot England (1995)

¹⁴ FNs Barnekomite ble opprettet som en følge av utarbeidelsen av FNs Barnekonvensjon og har som oppgave å overvåke og kontrollere at konvensjonen blir etterfulgt og respektert av medlemslandene

¹⁵ Sørensen (2016) avsnitt 4.4

omfatte effektive prosedyrer for blant annet forebygging, rapportering og oppfølging av barnemishandling.

Bestemmelsen stiller krav til både nasjonal lovgivning og håndhevelse av denne, samt at det finnes et system som hjelper familier med omsorg for barn i tillegg til å beskytte barnet mot mishandling og omsorgssvikt.¹⁶ Barnekomiteen har uttalt at samarbeid og informasjonsutveksling inngår som en del av disse effektive prosedyrer og at det minimum bør kreves at det pålegges fagpersoner som arbeider med barn en opplysningsplikt dersom det er grunn til å tro at barnet blir utsatt for vold, mishandling eller omsorgssvikt.¹⁷

I Norge er en slik lovpålagt opplysningsplikt regulert i barnevernloven § 6-4 første ledd, også kjent som meldeplikten.

2.2 Generelt om meldeplikten etter barnevernloven § 6-4 første ledd

Opplysningsplikten etter barnevernloven § 6-4 omfatter som nevnt både meldeplikt av eget tiltak og opplysningsplikt ved pålegg.

Ved lovrevisjonen ble bestemmelsens tittel endret fra "innhenting av opplysninger" til "opplysningsplikt". Lovteksten gir nå et klarere skille mellom meldeplikt av eget tiltak og opplysningsplikt ved pålegg. Visse presiseringer i lovteksten skal også bidra til at reglene er enklere å forstå og anvende for de den måtte gjelde.¹⁸

Lovendringen tok også sikte på å endre særlover som inneholder en opplysningsplikt til barnevernet. Opplysningsplikten er regulert i barnehageloven¹⁹ § 22, opplæringslova²⁰ § 15-3, friskolelova²¹ § 7-4, sosialtjenesteloven²² § 45, helsepersonelloven²³ § 33, folketrygdloven²⁴ § 25-11, ekteskapsloven²⁵ § 26 a, familievernkontorloven²⁶ § 10, introduksjonsloven²⁷ § 26 og krisesenterlova²⁸ § 6.

¹⁶ Sørensen (2016) avsnitt 4.4

¹⁷ Barnekomiteen (2011) avsnitt 49 og 50

¹⁸ Prop.169 L (2016-2017) avsnitt 1.2

¹⁹ Lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager (barnehageloven)

²⁰ Lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringslova)

²¹ Lov 04. juli 2003 nr. 84 om frittstående skolar (friskolelova)

²² Lov 18. desember 2009 nr. 131 om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen (sosialtjenesteloven)

²³ Lov 02. juli 1999 nr. 64 helsepersonell m.v. (helsepersonelloven)

²⁴ Lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven)

²⁵ Lov 04. juli 1991 nr. 47 om ekteskap (ekteskapsloven)

²⁶ Lov 19. juni 1997 nr. 62 om familievernkontorer (familievernkontorloven)

²⁷ Lov 07. juli 2003 nr. 80 om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven)

²⁸ Lov 19. juni 2009 nr. 44 om kommunale krisesentertilbud (krisesenterlova)

Meldeplikt av eget tiltak er regulert i fulltekst i særlovene. Formålet er at regelen skal være enkel å forstå og praktisere. Da meldeplikten forutsetter bevissthet og aktivitet fra den som omfattes av plikten, er det viktig at den fremgår direkte av loven som gjelder den enkelte instans og yrkesutøver. På denne måten blir meldeplikten mer synlig og tilgjengelig for den enkelte yrkesutøver, enn at disse må sette seg inn i reguleringen i barnevernloven.²⁹

I følge barnevernloven § 6-4 første ledd gjelder meldeplikten uten hinder av taushetsplikt. Det er viktig å bemerke at meldeplikten er et unntak fra lovpålagt taushetsplikt. Meldeplikten til barnevernet er begrunnet i hensyn som står i motsetning til taushetsplikten. Meldeplikten er et utslag av en avveining av ulike hensyn hvor forholdet til den lovpålagte taushetsplikten utgjør den rettslige rammen.³⁰ Det vil derfor være formålstjenlig å klargjøre visse hensyn og begreper før oppgavens hovedproblemstillinger skal drøftes.

2.3 Hensyn og begreper

Barnevernet er avhengig av å kunne motta informasjon for å sikre at barn og unge som lever under vanskelige eller skadelige forhold får den hjelp og beskyttelse de trenger. Slik informasjonsutveksling utløser kryssende hensyn. På en side vil høy grad av informasjonsflyt øke kunnskap rundt barnets livssituasjon og bidra til at de i større grad får den hjelp og beskyttelse de trenger. På en annen side vil høy grad av informasjonsflyt stå i motsetning til hensynet til personlig integritet, personvern og hensynet til tillitsforholdet mellom enkeltpersoner og det offentlige.³¹

Meldeplikten etter barnevernloven § 6-4 første ledd står i motsetning til lovpålagt taushetsplikt og må skje innenfor rammene av reglene om taushetsplikt. Det er derfor avgjørende å kjenne til forholdet mellom taushetsplikten og meldeplikten for å kunne redegjøre for innhold og omfang av meldeplikten.

Barne- og likestillingsdepartementet definerer taushetsplikt og opplysningsplikt slik:

Taushetsplikt innebærer en plikt til å hindre at uvedkommende får tilgang til opplysninger som er taushetsbelagte. Som uvedkommende regnes i utgangspunktet alle andre enn den opplysningene gjelder.

Opplysningsplikt kan både innebære en plikt til å gi opplysninger på eget initiativ, og en plikt til å gi opplysninger etter pålegg. Når opplysningsplikten inntreffer skal opplysninger gis til barnevernet. Da settes taushetsplikten til side.³²

Den forvaltningsmessige taushetsplikten er regulert i forvaltningsloven³³ § 13 første ledd og gjelder *"enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan"*.

²⁹ Prop.169 L (2016-2017) avsnitt 14.6.4

³⁰ Prop. 169 L (2016-2017) avsnitt 14.6.1

³¹ Barne- og familiedepartementet (2005) kapittel 2.1

³² Barne- og familiedepartementet (2005) kapittel 2.2

³³ Lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven)

Andre yrkesutøvere kan også være underlagt en profesjonsbestemt taushetsplikt i følge egne bestemmelser. Blant annet barnehageloven og opplæringsloven har egne bestemmelser om taushetsplikt for yrkesutøvere i barnehager og skoler.³⁴ Helsepersonelloven har en strengere profesjonsbestemt taushetsplikt enn den generelle forvaltningsmessige taushetsplikten.³⁵

Både den forvaltningsmessige og profesjonsbestemte taushetsplikten skal ivareta hensynet til personlig integritet og personvern ved at enkeltpersoner er beskyttet mot vilkårlig og unødvendig spredning av personlige opplysninger. For at ulike hjelpetjenester skal fungere og enkeltpersoner benytte seg av de, er det en forutsetning at det eksisterer et tillitsforhold. Dersom man risikerer at personlige opplysninger blir videreformidlet av hjelpetjenesten, risikerer man at tillitsforhold blir brutt og enkeltpersoner ikke deler informasjon i frykt for at de blir videreformidlet.³⁶ Ved melding til barnevernet etter barnevernloven § 6-4 første ledd vil barnevernet kunne motta personlige og sensitive opplysninger om barnet, foreldrene og familiesituasjonen. Hensyn bak meldeplikten står derfor i et motsetningsforhold til både barnet og foreldrenes personvern. Dette har en klar sammenheng med rett til privatliv og familieliv etter EMK artikkel 8.

Meldepliktene etter barnevernloven § 6-4 første ledd er som nevnt et unntak fra taushetsplikten. Meldeplikten gjelder alvorlige forhold rundt et barns livssituasjon. Barn er avhengig av at barnevernet blir involvert dersom de opplever mishandling eller alvorlig omsorgssvikt i hjemmet. Hensynet til at barnet får den hjelp og oppfølging den trenger, begrunner at den lovpålagte taushetsplikten må vike og opplysninger om barnet og foreldrene blir delt med barnevernet i visse situasjoner.³⁷

Meldeplikten som unntak fra taushetsplikten gjelder utelukkende for de situasjoner som fremgår av barnevernloven § 6-4 første ledd. I det følgende skal oppgaven ta for seg vilkårene i bestemmelsen og fremstillingen vil vise at det i noen tilfeller kan være uklart hvor grensen mellom meldeplikten og taushetsplikten går og hvilke utfordringer dette reiser.

3. MELDEPLIKT ETTER BARNEVERNLOVEN § 6-4 – NÅR FORELIGGER BRUDD?

For å kunne konstatere når det foreligger brudd på meldeplikten, er det avgjørende å avklare hvem meldeplikten gjelder for, hvilke tilfeller den omfatter og når den aktualiseres. I det følgende skal det foretas en gjennomgang av vilkårene i barnevernloven § 6-4 første ledd.

³⁴ Barnehageloven § 20 og opplæringsloven § 15-1

³⁵ Helsepersonelloven § 21

³⁶ Barne- og familiedepartementet (2005) kapittel 2.1

³⁷ Prop. 169 L (2016-2017) avsnitt 14.2.1

3.1 Hvem omfattes av meldeplikten

Meldeplikt til barneverntjenesten etter barnevernloven § 6-4 første ledd gjelder:

”Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan [..]”

Etter bestemmelsens sjette ledd gjelder meldeplikten også for yrkesutøvere som opptrer og er underlagt profesjonsbestemt taushetsplikt i medhold av helsepersonelloven, psykisk helsevernloven, helse- og omsorgstjenesteloven, lov om familievernkontorer og friskolelova, samt meklere i ekteskapsaker og private som utfører oppgaver for stat, fylkeskommune, kommune eller på vegne av organisasjoner. Meldeplikten gjelder imidlertid ikke for domstolene, advokater og prester.³⁸

Ordlyden innebærer at plikten gjelder generelt for alle offentlige instanser og tjenester, samt private som utfører tjenester for det offentlige. Meldeplikten er imidlertid begrenset til informasjon som den enkelte yrkesutøver får gjennom sine arbeidsoppgaver.³⁹ Dette har en klar sammenheng med at privatpersoner ikke er underlagt meldeplikt etter barnevernloven § 6-4. En yrkesutøver som blir kjent med opplysninger som privatperson, plikter derfor ikke å melde fra til barneverntjenesten.

3.1.1 Personlig ansvar

Presiseringen av at meldeplikten gjelder ”enhver” som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan er en del av målsettingen for lovrevisjonen om å tydeliggjøre at meldeplikten er et selvstendig og personlig ansvar.⁴⁰ At meldeplikten er et selvstendig og personlig ansvar innebærer at det ikke kan overlates til andre innen organet eller arbeidsplassen å vurdere om vilkårene for å melde fra er oppfylt. Den enkelte yrkesutøvers vurdering kan heller ikke overprøves av en overordnet. Begrunnelsen er at ulike personer innen et organ eller på en arbeidsplass kan ha ulik faglig kompetanse og ha ulike forutsetninger for å bli kjent med opplysninger om barnet og dets familie, som de kan være alene om å ha.⁴¹ Det er derfor viktig, om ikke avgjørende, at den enkelte foretar selvstendige vurderinger om vilkårene for å melde fra til barneverntjenesten er oppfylt.

Det kan i denne sammenheng vises til Larvik-saken fra 2013. En mann ble dømt for drap på sin kone og mishandling av sine fire barn. Under rettens vurdering fremgår det at en pedagogisk leder og en assistent i barnehagen hvor to av barna gikk, var blitt fortalt om vold i hjemmet av ett av barna. Pedagogisk leder tok opp saken med barnehagens leder. I ettertid har det fremkommet at barnehagens leder ikke har tatt saken videre.⁴²

³⁸ Prop. 169 L (2016-2017) avsnitt 14.2.3

³⁹ NOU 2016: 16 s. 190

⁴⁰ Prop. 169 L (2016-2017) avsnitt 14.6.2

⁴¹ Prop. 169 L (2016-2017) avsnitt 14.6.2

⁴² TLARV-2014-52594 (Larvik tingrett) under vurdering av post II

I et slikt tilfelle er det avgjørende at den enkelte yrkesutøver selv anser vilkårene for melding til barnevernet for oppfylt. Dersom en leder eller overordnet ikke ønsker å melde fra til barneverntjenesten, er den enkelte yrkesutøver likevel pålagt å melde fra på selvstendig grunnlag.

Etter helsepersonelloven § 33 fjerde ledd skal det i helseinstitusjoner utpekes en person som er ansvarlig for å videreformidle bekymringsmeldinger til barnevernet. Dette er rent praktiske ordninger som ikke fratrukker den enkelte yrkesutøver fra en selvstendig plikt til å melde i fra. Det er ikke ment at den som har ansvar for videreformidling skal foreta en egen vurdering av om vilkårene er oppfylt.⁴³

I rettsteorien har blant annet Njål Wang Andersen reist spørsmål om det burde stilles et krav til saklig sammenheng mellom den enkelte yrkesutøvers arbeidsoppgaver og meldeplikten.⁴⁴ En saklig sammenheng vil foreligge der arbeidsoppgaver knytter seg til kontakt med barn og foreldre og yrkesutøveren kan opparbeide seg en erfaring med å oppdage forhold som danner grunnlag for meldeplikt. Saklighetskravet vil klart være oppfylt for en lege eller barnehageansatt, men ikke nødvendigvis for resepsjonisten hos skoletannlegen eller saksbehandleren hos NAV. I følge Andersen vil et saklighetskrav ivareta hensynet til foreldrenes personvern ved å hindre at feilaktige meldinger gis til barnevernet på bakgrunn av manglende erfaring eller kompetanse fra melder. Dette vil også ivareta tillitsforholdet mellom det offentlige og foreldrene.⁴⁵

Ordlyden i barnevernloven § 6-4 åpner imidlertid ikke for et saklighetskrav, verken før eller etter lovrevisjonen. Fra lovgivers side er det klart at hensynet til barnet skal gå foran hensynet til personvern i saker om meldeplikt til barneverntjenesten. Hensynet til å avdekke mishandling og omsorgssvikt og iverksette tiltak for å hjelpe barna er bakgrunnen for en vid opplysnings- og meldeplikt og gir derfor ikke rom for en innskrenkende tolkning.⁴⁶

3.1.2 Myndighetsansvar

Til tross for at meldeplikten er et selvstendig og personlig ansvar for den enkelte yrkesutøver, er det viktig å påpeke at det også foreligger et myndighetsansvar.

I forarbeidene er det presisert at "*staten, fylkeskommunene og kommunene [har] ansvar for å sikre at både ansatte og andre som utfører oppgaver på deres vegne har tilstrekkelig kunnskap om meldeplikten, hva den innebærer og at de er trygge på praktiseringen av den.*"⁴⁷

Myndighetene har som nevnt et ansvar for å sikre barn mot vold og misbruk gjennom effektive tiltak etter Barnekonvensjonen artikkel 19. Det er en forutsetning at regelverket er tydelig og tilgjengelig for den meldeplikten gjelder for at meldeplikten

⁴³ Prop. 169 L (2016-2017) avsnitt 14.3.2

⁴⁴ Andersen (2008) s. 33-34

⁴⁵ Andersen (2008) s. 34

⁴⁶ Andersen (2008) s. 34

⁴⁷ Prop. 169 L (2016-2017) avsnitt 14.3.2

skal fungere effektivt. Videre er det opp til kommunene og fylkeskommunene å føre internkontroll med sine avdelinger, for å vurdere om reglene blir praktisert riktig.

I følge kommuneloven⁴⁸ § 23 er administrasjonssjefen den øverste leder for den kommunale eller fylkeskommunale administrasjon og i henhold til andre ledd skal administrasjonssjefen:

"..sørge for at administrasjonen drives i samsvar med lover, forskrifter og overordnede instruksjoner, og at den er gjenstand for betryggende kontroll."

Kommunens ansvar suppleres i enkelte særlover. I barnehageloven § 8 første ledd fremmes det at kommunen er lokal barnehagemyndighet og har ansvar for veiledning og at reglene i barnevernloven følges.

Fylkesmannen som tilsynsorgan for kommuner kan føre tilsyn med kommunen og om de oppfyller sine plikter som barnehagemyndighet jf. barnehageloven § 9 første ledd.

Tilsynsrapporter fra Fylkesmannen viser at det undersøkes om kommunen sørger for at barnehagene drives i tråd med regelverket, veileder og fører tilsyn med barnehagene. Undersøkelsen bygger på om kommunen har innhentet tilstrekkelig kunnskap om hver enkelt barnehage i kommunen og hvordan disse etterlever regelverket. Basert på denne kunnskapen må kommunene foreta en vurdering av risiko for brudd på barnehageloven og vurdere behovet for veiledning og tilsyn med barnehagene. Kommunen skal sørge for at barnehagene har rett forståelse av barnehageloven og praktiserer reglene rett.⁴⁹

I et tilsyn med Åmli kommune i 2018 var det særlig fokus på hvordan kommunen kontrollerte barnehagepersonalets opplysningsplikt til barnevernet etter barnehageloven § 22. Kommunen fikk skryt for sin satsing på og arbeid med å avdekke barn i risiko. Dette ble gjennomført gjennom deltakelse i Kvello-satsingen som innebærer at observatører fra barnevernet, fysioterapi, PPT og helsesøster jevnlig besøker barnehagene for å øke kompetansen til de ansatte. Kommunen hadde også jevnlig møter med styrerne i barnehagene, som åpnet for utveksling av erfaring og praksis på tvers av barnehagene, samt et samarbeid og tillitsforhold mellom barnehagene og kommunen.⁵⁰

3.2 Hvilke tilfeller omfattes av meldeplikten etter § 6-4 første ledd bokstav a

3.2.1 Generelt

I følge barnevernloven § 6-4 første ledd bokstav a omfatter meldeplikten de tilfeller hvor det er grunn til å tro at et barn:

"..blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt".

⁴⁸ Lov 25. September 1992 nr. 107 om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven)

⁴⁹ Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder, Tilsyn med Åmli kommune som barnehagemyndighet 2018, saksnr. 2018/2851 (fylkesmannen.no)

⁵⁰ Ibid.

I følge ordlyden gjelder meldeplikten for alvorlige forhold rundt barnets livssituasjon. Dette innebærer at terskelen for meldeplikten er satt høyt. Under lovrevisjonen ble det diskutert om terskelen for meldeplikt burde settes lavere, slik at mindre alvorlige forhold og lavere grad av bekymring gir grunnlag for meldeplikt.⁵¹

Det kan stilles spørsmål ved om hensynet til å verne barnet hadde blitt bedre ivarett dersom terskelen for meldeplikt var lavere. På denne måten kunne barnevernet blitt oppmerksom på barnets livssituasjon på et tidligere stadium og satt inn forebyggende tiltak for å forhindre at barnet havner i en så alvorlig situasjon som beskrevet i bestemmelsen.

Til tross for at utgangspunktet er at hensynet til å verne barnet går foran hensynet til foreldrenes personvern, vil hensynet til blant annet foreldrenes personvern og tillit til myndighetene tale for at terskelen for meldeplikten ikke settes for lavt. Dersom meldeplikten også skal omfatte mindre alvorlige tilfeller, risikerer man at taushetsbelagte opplysninger vil viderefremmes i mye større grad. I tillegg står man overfor en fare for at foreldrene vegrer seg for å dele sine egne bekymringer om sitt barn, dersom de risikerer at barnevernet kommer tidlig på banen for å undersøke situasjonen. Lovgiver har derfor valgt å legge seg på samme nivå som tidligere.⁵²

3.2.2 Mishandling, alvorlige mangler ved daglig omsorg og alvorlig omsorgssvikt

Mishandling og omsorgssvikt er ment å fange opp handlinger som er egnet til å skade barnet fysisk eller psykisk.

Verdens helseorganisasjon (WHO) definerer barnemishandling som mishandling eller forsømmelse av personer under atten år. Det er tale om handlinger utført av omsorgspersoner som er egnet til å skade barnets helse, overlevelse, utvikling eller verdighet. Det vises til fire typer barnemishandling som er generelt anerkjent: fysisk mishandling, seksuelt misbruk, psykisk eller følelsesmessig mishandling og omsorgssvikt.⁵³

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS)⁵⁴ definerer fysisk og psykisk vold i relasjon til barnemishandling slik:

"Fysisk vold innebærer tilsiktet bruk av fysisk makt som resulterer i, eller har potensial til å resultere i, fysisk skade. Fysisk barnemishandling innebærer at en voksen foresatt påfører et barn smerte, kroppslig skade eller sykdom. Mishandlingen kan ta form av slag, med eller uten bruk av gjenstand, spark, lugging, klyping, biting, kasting, brenning, skålding med mer. I de groveste tilfellene kan overgrepene ta form av forgiftning,

⁵¹ Prop. 169 L (2016-2017) avsnitt 14.3.2 og NOU 2016: 16 s. 199-200

⁵² Prop. 169 L (2016-2017) avsnitt 14.3.2 og NOU 2016: 16 s. 199-200

⁵³ WHO's definisjon av barnemishandling (<http://apps.who.int/violence-info/child-maltreatment>) lest 01.06.19

⁵⁴ NKVTS har som formål å utvikle og spre kunnskap og kompetanse om vold og traumatisk stress. De har en egen fagseksjon for vold og traumer i relasjon til barn og unge. Senteret er i hovedsak finansiert av Helse- og omsorgsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, og Barne- og likestillingsdepartementet.

drapsforsøk eller drap. Fysisk avstraffelse brukt for å disiplinere og oppdra barn er også definert som mishandling.

Psykisk vold innebærer en gjennomgående holdning eller handling hos omsorgspersoner som ødelegger for eller forhindrer utvikling av et positivt selvilde hos barnet. Det kan komme til uttrykk i form av trusler, nedsettende utsagn om barnet, sårende kritikk, gjentatte forhør, kontroll og ignorering. Intensjonell ødeleggelse av materielle ting som er spesielt betydningsfulle for barnet, inkludert kjæledyr, regnes også som vold.⁵⁵

Også vold mot familiemedlemmer hvor barnet er vitne til volden er omfattet av begrepet barnemishandling. Høyesterett har slått fast at straffeloven § 282 (tidligere § 219) om mishandling i nære relasjoner også får anvendelse i situasjoner hvor et barn har vært vitne til mishandling av nærstående. I en aktuell sak for Høyesterett hadde far til barnet fysisk og psykisk mishandlet mor og barnet hadde enten vært vitne eller blitt kjent med voldsepisodene i ettertid. Vold ble aldri direkte rettet mot barnet, men den indirekte skadevirkningen og utryggheten for et barn av å være til stede ved mishandling av dens nærmeste er en krenkelse overfor barnet.⁵⁶

Omsorgssvikt knytter seg til fravær av eller manglende omsorg som går ut over barnets behov og utvikling og på denne måten skader barnet.⁵⁷

Bestemmelsen understreker at det må være tale om "alvorlige" mangler ved daglig omsorg. Hva som ligger i dette begrepet kan ikke reguleres fullt ut, men må bero på en konkret vurdering av barnets situasjon. I noen tilfeller vil det være klart at forsømmelser overfor barnet er alvorlige – slik som mangel på mat, klær eller skolegang. I andre tilfeller må den enkelte yrkesutøver foreta en faglig vurdering basert på de opplysningene som er tilgjengelig. Relevante momenter vil være alvorligheten av og antall forsømmelser, samt om de er sporadisk eller vedvarende.⁵⁸

Hva som skal regnes som "annen alvorlig omsorgssvikt" er ikke definert i loven eller dens forarbeider. Betegnelsen er ment å fange opp tilfeller som ikke ligger i kjernen av begrepet omsorgssvikt og tillater på denne måten et videre anvendelsesområde i tråd med en dynamisk samfunnsutvikling. Begrepet er ment å omfatte blant annet seksuelle overgrep, kjønnslemlestelse, tvangsekteskap og menneskehandel, men bestemmelsen er utformet slik at den kan fange opp andre alvorlige forhold som truer et barns rett til gode oppvekstvilkår, utvikling og beskyttelse.⁵⁹

For at det skal være tale om mishandling eller alvorlig omsorgssvikt etter barnevernloven § 6-4 første ledd bokstav a, er utgangspunktet at handlingene utføres av den eller de som har omsorg for barnet. Tidligere var meldeplikten utelukkende knyttet til forhold "i hjemmet". Ved lovrevisjon ble denne formulering fjernet fra lovteksten. Dette innebærer at det er barnets livssituasjon som står i fokus og det er irrelevant hvor

⁵⁵ NKVTS' veileder for helse- og omsorgstjenestens arbeid med vold i nære relasjoner (<https://voldsveileder.nkvts.no/blog/innhold/hva-er-vold-mot-barn/ulike-former-for-vold-og-overgrep/#references>) lest 01.06.19

⁵⁶ Rt. 2010 s. 949

⁵⁷ NKVTS (samme sted)

⁵⁸ Prop. 169 L (2016-2017) avsnitt 17.1

⁵⁹ Prop. 169 L (2016-2017) avsnitt 17.1

mishandling finner sted. Dersom det er tale om vold eller misbruk av andre enn barnets omsorgspersoner eller utenfor hjemmet, er utgangspunktet at offentlige myndigheter og yrkesutøvere ikke plikter å melde fra til barnevernet. Men dersom det er grunn til å tro at barnet blir misbrukt av andre og barnets omsorgspersoner ikke beskytter barnet mot dette, vil meldeplikten inntre.⁶⁰

I en sak for Statens helsepersonellnemnd ble det konstatert brudd på meldeplikten da en lege ikke meldte fra til barnevernet om en pasients seksuelle overgrep på sin tolv år gamle niece. Nemnda presiserer at det vil foreligge omsorgssvikt dersom foreldre ikke kjenner til overgrep og derfor ikke har mulighet til å hindre at overgrepene fortsetter eller kan sørge for at barnet får den behandling eller oppfølging det trenger etter overgrepene.⁶¹

3.2.2 Fremtidige forhold

Meldeplikten inntre tilsvarende dersom det er grunn til å tro at et barn "vil bli" mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt. Dette innebærer at mishandling eller alvorlig omsorgssvikt ikke nødvendigvis må foreligge på vurderingstidspunktet, men presiseringen er ment å omfatte forhold som kan realisere seg i nær fremtid.⁶²

3.3 Når inntre meldeplikten – krav til bekymringens styrke

Meldeplikten inntre når det er "grunn til å tro" at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt. Vilkåret knytter seg til bekymringens styrke.

Det er ikke et krav om sikker kunnskap eller sannsynlighetsovervekt for at meldeplikten inntre, men det må foreligge mer enn en vag mistanke. Det avgjørende er at forhold eller opplysninger knyttet til barnets livssituasjon gir konkrete holdepunkter for at det pågår eller vil finne sted mishandling eller omsorgssvikt.⁶³

NKVTS har i oktober 2018 utgitt en veileder for helse- og omsorgstjenestens arbeid med vold i nære relasjoner. I veiledningen finnes blant annet en oversikt over hvilke fysiske og psykiske tegn hos barn som indikerer mishandling, misbruk og omsorgssvikt.

Det er ikke uvanlig at barn skader seg som følge av lek og uhell. Visse typer skader, sår og blåmerker er derimot mindre sannsynlig en følge av barns lek og uhell og noen skader kan være klare tegn på mishandling eller misbruk. En annen viktig faktor er om forklaringen for skaden eller hendelsesforløpet er usannsynlig eller barnet forteller at skaden er påført.⁶⁴

⁶⁰ Innst. 151 L (2017-2018), Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Endringer i barnevernloven mv., avsnitt 13.1.1

⁶¹ HPN-2009-139

⁶² Prop. 169 L (2016-2017) avsnitt 17.1

⁶³ Prop. 169 L (2016-2017) avsnitt 14.3.2

⁶⁴ NKVTS' veileder for helse- og omsorgstjenestens arbeid med vold i nære relasjoner (<https://voldsveileder.nkvts.no/blog/innhold/risikofaktorer-og-tegn-2/>) lest 01.06.19

Ikke all form for mishandling eller omsorgssvikt manifesterer seg fysisk. Barnets utvikling eller atferdsmønster kan gi indikasjoner på mishandling, seksuelt misbruk eller omsorgssvikt. Ofte vil seksuelt misbruk av mindre barn vil ikke vise fysisk skade, da det i de fleste tilfeller ikke er tale om penetrering eller fysisk makt. Det vil i slike tilfeller være avgjørende å lytte til barnet.⁶⁵

Det kan være krevende for en yrkesutøver å vurdere om vilkårene for meldeplikt er oppfylt i tilfelle barnet selv forteller om mishandling eller misbruk uten at det foreligger fysiske tegn eller endring i utvikling eller atferd.

Det kan igjen vises til Larvik-saken fra 2013 hvor en pedagogisk leder og en assistent i en barnehagen var blitt fortalt om vold i hjemmet av et barn. Barnet hadde uttalt seg ved to forskjellige anledninger om to ulike hendelser. Det var ikke andre indikasjoner på mishandling i form av fysiske skader og barnet syntes ikke å være redd for far. Far og et annet søsken hadde også uttalt at barnet sa mye rart og måtte ikke høres på. Pedagogens vurdering av situasjonen medførte likevel at forholdet ble tatt opp med barnehagens leder.⁶⁶

Avgjørende i en slik situasjon er den enkelte yrkesutøvers vurdering av forholdet på det tidspunktet melding sendes til barnevernet. Det er i denne sammenheng viktig å påpeke at dersom et forhold blir meldt fra til barnevernet og det viser seg at forholdene ikke er så alvorlig som antatt eller at mistanken blir avkreftet, innebærer det ikke brudd på taushetsplikten. Frykt for å bryte taushetsplikten skal ikke hindre innmeldinger til barnevernet.⁶⁷

3.4 Oppfyllelse av meldeplikten

Dersom vilkårene for meldeplikten er oppfylt, følger det av barnevernloven § 6-4 første ledd at yrkesutøveren skal:

„..melde fra til barneverntjenesten uten ugrunnet opphold”.

I følge ordlyden er meldeplikten oppfylt ved innmelding til barnevernet straks mistanke eller bekymring om mishandling eller omsorgssvikt oppstår.

I forarbeidene presiseres det at meldeplikten ikke vil være oppfylt dersom yrkesutøveren selv prøver å avhjelpe situasjonen eller melder ifra anonymt. Formålet med meldeplikten er at barnevernet skal bli oppmerksom på forhold rundt barnet. Barnevernet kan undersøke og avdekke mishandling eller omsorgssvikt med sikkerhet og bare barnevernet har hjemmel til å iverksette tiltak. Hensynet til at barnevernet kan innhente de opplysningene som trengs, grunngir at innmelder må opplyse hvem de er. Det er imidlertid ikke formkrav knyttet til innmeldingen.⁶⁸

⁶⁵ NKVTS' veileder for helse- og omsorgstjenestens arbeid med vold i nære relasjoner (<https://voldsveileder.nkvts.no/blog/innhold/risikofaktorer-og-tegn-2/>) lest 01.06.19

⁶⁶ TLARV-2014-52594 (Larvik tingrett) under vurdering av post II

⁶⁷ NOU: 2016 avsnitt 10.5.2.1

⁶⁸ Prop. 169 L (2016-2017) avsnitt 17.1

Vilkåret "uten ugrunnet opphold" skal som hovedregel tolkes strengt og krever at forhold meldes til barnevernet straks de øvrige vilkårene er oppfylt. Kortvarige utsettelse kan aksepteres dersom det er av hensyn til barnet å avvente innmelding. Det skal derimot ikke avvendes å melde inn forhold i påvente av å få sine mistanker bekreftet eller avkreftet.⁶⁹

3.5 Den lovpålagte taushetsplikten som begrensning for meldeplikten

Den lovpålagte taushetsplikten er ment å hindre at personlige opplysninger blir delt eller spredd. I forhold til den lovpålagte meldeplikten, har taushetsplikten relevans i relasjon til hvilke opplysninger yrkesutøveren kan videreformidle og på hvilket tidspunkt disse kan videreformidles.

Som nevnt gjelder meldeplikten for alvorlige forhold rundt barnets livssituasjon og yrkesutøveren må ha konkrete holdepunkter for sin mistanke. Dersom vilkårene for å melde fra til barnevernet ikke er oppfylt, innebærer melding til barnevernet brudd på taushetsplikten.

Brudd på den lovpålagte taushetsplikten er straffbart. Den enkelte yrkesutøver risikerer inntil 1 år fengselsstraff jf. straffeloven § 209 første ledd. Dersom brudd på taushetsplikten kan karakteriseres som grovt, kan det idømmes fengsel inntil 3 år jf. straffeloven § 210 første ledd.

Man står overfor en risiko for at yrkesutøver vegrer seg for å melde ifra til barnevernet i frykt for å bryte taushetsplikt. Det er derfor avgjørende at hver enkelt yrkesutøver har kunnskap om vilkårene for å melde fra til barnevernet. Lovrevisjonen i 2018 var ment å klargjøre meldepliktens innhold, slik at den skal bli lettere å anvende og yrkesutøvere skal bli tryggere på praktiseringen av meldeplikten.⁷⁰

Hvorvidt vilkårene for melding er oppfylt, bygger imidlertid i stor grad på yrkesutøverens egne vurderinger. Det er derfor avgjørende at det i tillegg utarbeides retningslinjer på arbeidsplasser og at hver enkelt yrkesutøver får den opplæring og veiledning som er nødvendig for en effektiv praktisering av meldeplikten. Dersom det er tvil om barnets livssituasjon er alvorlig nok, vil det imidlertid ikke bryte med taushetsplikten om saken diskuteres anonymt med andre kolleger, fagpersoner eller barneverntjenesten.⁷¹

⁶⁹ Prop. 169 L (2016-2017) avsnitt 17.1

⁷⁰ Prop. 169 L (2016-2017) avsnitt 14.6.1

⁷¹ Prop. 169 L (2016-2017) avsnitt 14.6.2

4. SANKSJONER MOT YRKESUTØVER VED BRUDD PÅ MELDEPLIKTEN

4.1 Innledning

Som nevnt foreligger det ikke straffesanksjon i tilknytning til meldeplikten etter barnevernloven § 6-4 første ledd. Sanksjoner ved brudd er ikke regulert i barnevernloven for øvrig eller forvaltningsloven. Det er derfor aktuelt å se hen til annen lovgivning som hjemmel for sanksjonering.

Helsepersonelloven står i en særstilling som den eneste særlov som regulerer meldeplikt til barnevernet, samt sanksjoner ved pliktbrudd. Det vil derfor redegjøres for hvilke sanksjoner som kan pålegges helsepersonell ved brudd plikten til å melde fra til barnevernet av eget tiltak etter helsepersonelloven (avsnitt 5.2).

Videre vil det redegjøres for hvilke sanksjoner som kan være aktuell å pålegge den enkelte yrkesutøver ved brudd på meldeplikten på generelt grunnlag. Oppgaven vil da fokusere på arbeidsrettslige reaksjoner (avsnitt 5.3), strafferettslige sanksjoner (avsnitt 5.4) og erstatningsrettslige sanksjoner (avsnitt 5.5).

4.2 Sanksjonering etter helsepersonelloven

Helsepersonelloven gjelder helsepersonell og virksomheter som yter helsehjelp, herunder enhver som arbeider i helse- og omsorgstjenesten eller apotek, samt elever og studenter under opplæring som utfører tilsvarende oppgaver som helsepersonell jf. helsepersonelloven § 2 jf. § 3.

Helsepersonellens meldeplikt til barneverntjenesten uten hinder av taushetsplikt er regulert i § 33 med henvisning til barnevernloven. Hvilke reaksjoner som kan pålegges helsepersonell er regulert i lovens kapittel 11. Administrative reaksjoner som er aktuelle å pålegge er advarsler og tilbakekall eller begrensning av autorisasjon, lisens og spesialistgodkjenning. Lovens § 67 hjemler også straffansvar ved grove brudd på helsepersonelloven.

Formålet med de administrative reaksjonene er å sikre pasienter og kvalitet i helsetjenesten. Reaksjonene skal bidra til å korrigere feil og svikt i yrkesutøvelsen, men målet er at feil og svikt skal forebygges gjennom tilsyn med helsepersonell.⁷² Fylkesmannen har ansvar for klagebehandling og tilsyn innenfor helse- og omsorgstjenestene. Ved brudd på plikter etter helsepersonelloven, er det Statens helsetilsyn som pålegger helsepersonell sanksjoner.⁷³

4.2.1 Advarsel

Statens helsetilsyn kan gi advarsel etter helsepersonelloven § 56 ved forsettlig eller uaktsomt pliktbrudd dersom pliktbruddet er "egnet til å medføre fare for sikkerheten i

⁷² Ot.prp.nr.13 (1998-1999) avsnitt 20.2

⁷³ Se helsepersonelloven kapittel 11

helse- og omsorgstjenesten, til å påføre pasienter eller brukere en betydelig belastning eller til i vesentlig grad å svekke tilliten til helsepersonell eller helse- og omsorgstjenesten.”

Det er opp til Statens helsetilsyn å vurdere hvorvidt pliktbrudd danner grunnlag for advarsel. Ikke alle pliktbrudd danner et slikt grunnlag for advarsler, men det må være av en viss alvorlighet. Formålet er å reagere på pliktbrudd av en viss alvorlighet, for å korrigere og forhindre tilsvarende brudd i fremtiden.⁷⁴

I praksis er advarsler benyttet som reaksjon på brudd på meldeplikten til barnevernet.

I HPN-2011-36 ble Statens helsetilsyn sitt vedtak om advarsel til fastlege etter helsepersonelloven § 56 jf § 33 stadfestet av Statens helsepersonellnemd.⁷⁵ Saken gjaldt advarsel til fastlege for å ikke ha meldt i fra til barnevernet om en pasients voldshandlinger i hjemmet. Pasienten ble henvist til distriktpsikiatrisk senter, hvor det fremgikk av henvisningen at pasienten var voldelig mot sin kone og barn. Pasienten hadde selv fortalt om voldsutøvingen og søkt behandling fordi han ikke ønsket å slå sine barn.

Både Statens helsetilsyn og nemden fastslo at opplysningene gitt av pasienten gav grunn til å tro at det forelå mishandling eller annen alvorlig omsorgssvikt overfor barna. Pasientens aggresjonsproblemer gav også grunnlag for risiko for gjentakelse. Det understrekes at fastlegen ikke trengte sikker kunnskap og det kunne ikke fritas for ansvar at fastlegen henviste pasienten til behandling. Ettersom fastlegen hadde handlingsalternativer, var derfor uaktsomt å ikke melde i fra til barnevernet og meldeplikten etter § 33 var brutt.

Nemden viser til at et slikt pliktbrudd er egnet til ”i vesentlig grad å svekke tilliten til helsepersonell eller helse- og omsorgstjenesten”, da det forventes at helsepersonell melder i fra dersom det er grunn til å tro at barn blir utsatt for vold eller annen alvorlig omsorgssvikt. Denne saken ble ansett av en slik alvorlighet at den dannet grunnlag for advarsel. Det ble lagt vekt på at faren for fortsatt mishandling var stor.

Også enhetslederen ved det distriktpsikiatriske senteret og en ansatt ved senteret ble gitt advarsel for brudd på meldeplikten. Gjennom henvisningen fra fastlegen ble disse oppmerksom på at pasienten hadde vært voldelig mot kone og barn. Pasienten hadde bekreftet voldsbruken i behandling med enhetsleder og den ansatte, men det ble ikke innsendt bekymringsmelding til barnevernet før ett år etter behandling var startet. Det ble understreket at helsepersonell ikke kan avvente til de vet utfallet av behandling av hensyn til pasienten. Hensynet til barnet veier tyngre. Det fritok heller ikke at fastlegen ikke hadde reagert på opplysningene.⁷⁶

⁷⁴ Ot.prp.nr.13 (1998-1999) avsnitt 20.2.1

⁷⁵ Statens helsepersonellnemd er klageorgan for vedtak fattet av Statens helsetilsyn.

⁷⁶ Se HPN-2011-35 og HPN-2011-37

4.2.2 Tilbakekall av autorisasjon, lisens eller spesialistgodkjenning

Tilbakekall av autorisasjon, lisens eller spesialistgodkjenning innebærer et rettighetstap for helsepersonell og fratrar vedkommende muligheten til å praktisere sitt yrke. Etter § 59 kan også autorisasjonen begrenses til å gjelde en bestemt virksomhet eller et bestemt felt, under tilsyn og veiledning om nødvendig. Villkårene for tilbakekall fremgår av helsepersonelloven § 57:

”Statens helsetilsyn kan kalle tilbake autorisasjon, lisens eller spesialistgodkjenning dersom innehaveren er uegnet til å utøve sitt yrke forsvarlig på grunn av alvorlig sinnslidelse, psykisk eller fysisk svekkelse, langt fravær fra yrket, bruk av alkohol, narkotika eller midler med lignende virkning, grov mangel på faglig innsikt, uforsvarlig virksomhet, grove pliktbrudd etter denne lov eller bestemmelser gitt i medhold av den, eller på grunn av atferd som anses uforenlig med yrkesutøvelsen.

Autorisasjon, lisens eller spesialistgodkjenning kan kalles tilbake dersom innehaveren til tross for advarsel unnlater å innrette seg etter lovbestemte krav.”

Bestemmelsen tar sikte på å omfatte de tilfeller hvor helsepersonell er uskikket til å utføre sitt yrke på bakgrunn av de opplistede momentene. Det er tale om grove feil og mangler som påvirker utførelsen av virksomheten og utgjør en fare for pasientene. Etter andre ledd er det tale om advarsler knyttet til lovbestemte krav som må oppfylles for å utføre yrket som ”unnlattelse av å gi opplysninger til tilsynsmyndigheten, unnlattelse av å føre journal i samsvar med regelverket, unnlattelse av å endre metoder tilsynsmyndigheten finner uforsvarlig o.l”.⁷⁷

Det foreligger ikke praksis fra Statens helsetilsyn eller Statens helsepersonellnemnd som statuerer tilfeller hvor brudd på meldeplikten medfører tilbakekall eller begrensning av autorisasjon. Men det understrekes at ordlyden ikke utelukker det. Det beror imidlertid på en konkret vurdering i hver enkelt sak. Og det må i så tilfelle være tale om gjentakende brudd eller at yrkesutøver begår andre grove brudd i kombinasjon med brudd på meldeplikten og dermed anses uskikket til å praktisere sitt yrke.

4.2.3 Straff

I følge helsepersonelloven § 67 første ledd kan det straffes med bøter eller fengsel inntil 3 måneder dersom helsepersonell ”forsettlig eller grovt uaktsomt overtrer bestemmelser i loven”.

Forsett innebærer et krav om kunnskap om de handlingene man gjør og hva de medfører. I norsk strafferett er kjerneformene hensiktsforsett og sannsynlighetsforsett.⁷⁸ Den som foretar en handling, handler med hensikt om et gitt resultat eller holder det overveiende sannsynlig at handlingen vil medføre et visst resultat som innebærer et brudd på en lovbestemmelse.⁷⁹

⁷⁷ Ot.prp.nr.13 (1998-1999) avsnitt 21.1.3.10

⁷⁸ En tredje forsettsform er eventuelt forsett (dolus eventualis) som innebærer at man erkjenner at en handling kan medføre et gitt resultat, men velger å handle til tross for at en slik følge kan inntreffe.

⁷⁹ Grønning m.fl. (2016) s. 221-241

Grov uaktsomhet krever at den aktuelle handlingen er svært klanderverdig og det er grunnlag for sterk bebreidelse.⁸⁰ I HR-2018-2452-A har Høyesterett fastslått hva som er "grovt uaktsomt" etter helsepersonelloven § 67 ved brudd på forbudet mot urettmessig tilegnelse av taushetsbelagte opplysninger etter helsepersonelloven § 21 a. Den domfelte var en pensjonert overlege og engasjert som sakkyndig i en forsikrings sak. Gjennom sin tilgang til sykehusets datasystem hadde han tilegnet seg informasjon fra skadelidtes pasientjournal på vegne av forsikringsselskapet. Høyesterett kom til at opptreden var grovt uaktsom. Lovteksten var klar, burde ikke være ukjent for domfelte og var ment å ivareta hensynet til pasientens personvern. Legen var høyt utdannet og hadde lang erfaring innenfor et fagfelt hvor taushetsplikten står svært sentralt. Dette skjerpet kravet til aktsomhet.

Helsepersonelloven § 67 gir tilsynsmyndighetene grunnlag til å politianmelde brudd. Det er opp til tilsynsmyndighetene å vurdere om og hvilke brudd som politianmeldes, men praksis viser at det i hovedsak er grove overtredelser av profesjonslovgivningen som politianmeldes. I praksis er det ofte tale om alvorlige tilfeller som grovt uaktsomt brudd på taushetsplikten⁸¹, at en profesjonsutøver tilegner seg seksuell omgang gjennom misbruk av sin stilling⁸² eller bruk av rusmidler under yrkesutøvelsen⁸³. Det foreligger imidlertid ikke praksis hvor brudd på meldeplikten har utløst straffeforfølgning etter § 67.

En forutsetning for brudd på meldeplikten etter helsepersonelloven § 33 er at vilkårene for å melde ifra til barnevernet er oppfylt og vedkommende hadde "grunn til å tro" at et barn blir utsatt for mishandling eller alvorlig omsorgssvikt jf. annet ledd bokstav a. For å kunne ilegge straff etter helsepersonelloven § 67 vil kravet om forsett eller grov uaktsomhet innebære at helsepersonell for det første har vurdert at vilkårene for melding er oppfylt og deretter bevisst ikke melder ifra eller at det er sterkt klanderverdig at de ikke melder ifra.

Dersom det foreligger "grunn til å tro" at et barn blir utsatt for mishandling eller alvorlig omsorgssvikt og helsepersonell ikke melder fra til barnevernet, vil det også kunne bli tale om straffeforfølgning for brudd på avvergingsplikten for straffbare handlinger etter straffeloven § 196. Avvergingsplikten for straffbare handlinger skal redegjøres for i avsnitt 4.4.1.

4.3 Arbeidsrettslige reaksjoner

Arbeidsrettslige reaksjoner innebærer tiltak og sanksjoner en arbeidsgiver kan iverksette overfor en ansatt. Arbeidsmiljøloven⁸⁴ gjelder for alle yrkesgrupper. Lovens kapittel 15 regulerer opphør av arbeidsforhold og omfatter blant annet oppsigelse og

⁸⁰ Se straffeloven § 23 annet ledd

⁸¹ HR-2018-2452-A

⁸² Se LA-2015-43080 (Agder lagmannsrett) og LA-2010-23977 (Agder lagmannsrett)

⁸³ LB-2016-205777 (Borgarting lagmannsrett)

⁸⁴ Lov 17. juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven)

avskjed av en ansatt. Arbeidsgiver kan i forkant av en oppsigelse eller avskjed gi advarsel til den ansatte for å statuere pliktbrudd.

Oppsigelse av en ansatt kan skje på bakgrunn av den ansattes egne forhold, men det kreves at oppsigelsen er saklig begrunnet. Terskelen er høy og det må vises til gode grunner for å si opp en ansatt.⁸⁵ Avskjed har umiddelbar virkning for arbeidsforholdet og er forbeholdt mer alvorlige tilfeller.

Det skal i det følgende vurderes om brudd på meldeplikten etter barnevernloven § 6-4 første ledd danner grunnlag for advarsel, oppsigelse eller avskjed av den enkelte yrkesutøver.

4.3.1 Advarsel

Den mildeste formen for arbeidsrettslige reaksjoner er en advarsel. I motsetning til helsepersonelloven, er ikke advarsel i arbeidsforhold rettslig regulert. En advarsel vil ikke medføre at arbeidsforhold opphører, men kan likevel ha betydning for sakligheten av en oppsigelse. Det kreves imidlertid ikke at arbeidsgiver gir advarsel til arbeidstaker i forkant av en oppsigelse eller avskjed.

En advarsel vil for det første kunne ha betydning for sakligheten av en oppsigelse i den forstand at advarselen viser at det har funnet sted pliktbrudd som arbeidsgiver motsetter seg. For det andre vil advarsel gi en oppfordring til arbeidstaker om å ikke begå nye brudd. Dersom arbeidstaker på nytt begår pliktbrudd, taler det for at arbeidstaker ikke ønsker å innrette seg. Dette har klart betydning for vurderingen om en oppsigelse er saklig.⁸⁶

4.3.2 Oppsigelse

En oppsigelse innebærer opphør av et arbeidsforhold og kan skje på bakgrunn av arbeidstakers pliktbrudd eller driftsinnskrenkning og nedbemanning i en bedrift. Ved en oppsigelse skal arbeidstaker fortsette i sin stilling i oppsigelsestiden som løper fra én til tre måneder basert på lengden av arbeidsforholdet jf. arbeidsmiljøloven § 15-3.

Det rettslige grunnlaget for oppsigelse er bestemmelsen om arbeidstakers vern mot usaklig oppsigelse etter arbeidsmiljøloven § 15-7. For at en oppsigelse skal være gyldig, må den være "saklig begrunnet i virksomhetens, arbeidsgivers eller arbeidstakers forhold" jf. bestemmelsens første ledd.

Saklighetskravet er en rettslig standard som er utviklet gjennom rettspraksis. Saklighetskravet innebærer at oppsigelsen må bygge på saklige grunner som er tilstrekkelig til å begrunne en oppsigelse. Videre må oppsigelsen bygge på et korrekt faktisk grunnlag.⁸⁷

⁸⁵ Rt. 2009 s. 685 (avsnitt 52)

⁸⁶ Rt. 2001 s. 1362 (s. 1377)

⁸⁷ Rt. 1984 s. 1058 (s. 1067)

Ved oppsigelse på grunnlag av arbeidstakers forhold, vil det være tale om pliktbrudd og mislighold av arbeidsavtalen som kan karakteriseres som illojal opptreden overfor arbeidsgiver og medføre tillitsbrudd. I lys av den høye terskelen, må pliktbrudd og mislighold være av en viss alvorlighet.

I følge rettspraksis er det imidlertid ikke avgjørende at det foreligger pliktbrudd isolert sett. Ved vurderingen om oppsigelser er gyldig er rimelighetshensyn relevant og er formulert i Rt. 2009 s. 685:

*”Med utgangspunkt i oppsigelsesgrunnlaget og arbeidsavtalen gir bestemmelsen anvisning på en konkret skjønnsmessig avveining av virksomhetens og den ansattes interesser. Spørsmålet er om det etter en samlet avveining av begge parters behov, anses rimelig og naturlig at arbeidsforholdet bringes til opphør. Terskelen for å si opp en ansatt er høy, og arbeidsgiver må kunne vise til gode grunner”.*⁸⁸

I vurderingen av om en oppsigelse er ”rimelig og naturlig” vil det blant annet bli spørsmål om mildere reaksjoner, som advarsel, er tilstrekkelig i det konkrete tilfellet. Det vil som nevnt være relevant om den ansatte tidligere har fått advarsler av arbeidsgiver for samme forhold og dermed utviser gjentakende pliktbrudd.⁸⁹

Videre er som nevnt bakgrunnen for lovrevisjonen å klargjøre meldeplikten og myndighetene er underlagt et ansvar for veiledning og følge opp rutiner. Dersom det foreligger utilfredsstillende rutiner for opplæring og oppfølging av ansatte hva gjelder meldeplikten, vil det tale mot å sanksjonere den ansatte.

Rettspraksis viser også at praktisering av saklighetskravet knytter seg til samfunnsutvikling og økt individfokus i samfunnet. Individuelle hensyn og momenter som lang tjenestetid, vanskeligheter med å få ny jobb, familieforhold og forsvarlig saksbehandling er av betydning for vurderingen og vil ha ulik vekt sett i lys av om det er tale om en enkeltstående overtredelse eller gjentakende brudd.⁹⁰

På bakgrunn av lovtekst og rettspraksis er det klart at oppsigelse er en aktuell reaksjon overfor en yrkesutøver som ikke har oppfylt meldeplikten til barnevernet av eget tiltak. Det beror imidlertid på en konkret vurdering med innslag av subjektive vurderingsmomenter som kan gi ulike utslag i ulike tilfeller av brudd.

4.3.3 Avskjed

Avskjed reguleres i arbeidsmiljøloven § 15-14 og er en strengere reaksjon mot arbeidstaker enn en oppsigelse. Avskjed medfører at arbeidsforholdet opphører og arbeidstaker fratrer sin stilling med øyeblikkelig virkning. Terskelen for å gi avskjed er derfor høyere enn for oppsigelse. Det kreves at arbeidstaker ”har gjort seg skyldig i grovt pliktbrudd eller annet vesentlig mislighold av arbeidsavtalen” jf. arbeidsmiljøloven § 15-14 første ledd.

⁸⁸ Rt. 2009 s. 685 (avsnitt 52)

⁸⁹ Tidligere behandlet i avsnitt 4.3.1

⁹⁰ Fougner (2015) s. 150-152

Avskjedsbestemmelsen inneholder ikke et saklighetskrav. Det avgjørende i avskjedssaker er i utgangspunktet om de forhold som danner grunnlag for avskjed innebærer grove brudd eller mislighold. Høyesterett har imidlertid introdusert rimelighetshensyn i vurderingen om en avskjed er gyldig. I Rt. 2005 s. 518 uttales det:

*"Etter rettspraksis beror ikke vurderingen kun på det aktuelle misligholdets art og alvor. Avskjed må – etter en bredere helhetsvurdering hvor det tas hensyn til de ansattes og bedriftens forhold – ikke fremstå som en urimelig eller uforholdsmessig reaksjon.."*⁹¹

En forutsetning for gyldig avskjed er at forholdet innebærer grovt pliktbrudd. I rettspraksis er det ofte tale om aktiv handling fra arbeidstakers side som i noen tilfeller innebærer overtredelse av straffbare forhold. Underslag⁹², nedlasting av pornografisk materiale ved urettmessig bruk av arbeidsgivers dataanlegg⁹³ og seksuell trakassering av kollegaer⁹⁴ er forhold som Høyesterett har funnet er grunnlag for gyldig avskjed. Videre kreves det kvalifisert sannsynlighetsovervekt for at vilkårene for avskjed – det forholdet som danner grunnlag for avskjed – er oppfylt.⁹⁵

Brudd på meldeplikten til barnevernet vil tvilsomt anses som et grovt pliktbrudd som danner grunnlag for avskjed. Det er ikke tale om en aktiv handling fra arbeidstakers side og brudd gir ikke grunnlag for straffansvar. Videre vil det være vanskelig å konstatere kvalifisert sannsynlighetsovervekt for brudd, i det vurderingen om meldeplikten utløses beror på konkrete holdepunkter og den ansattes skjønn på det aktuelle tidspunktet.

Avskjed vil sannsynligvis være mer aktuelt i tilfeller hvor det foreligger en avvergingsplikt etter straffeloven § 196 eller § 284, fremfor meldeplikt til barnevernet. Et brudd på avvergingsplikten vil klart karakteriseres som grovt og er underlagt straffansvar. Avvergingsplikten etter § 196 og 284 skal redegjøres for i avsnitt 4.4.

4.4 Strafferettslige sanksjoner

Et grunnleggende rettsstatlig prinsipp er at ingen kan straffes uten lovhjemmel. Dette er fastslått i Grunnloven § 96 som lyder slik:

"Ingen kan dømmes uten etter lov, eller straffes uten etter dom."

Som nevnt finnes det ikke hjemmel for straff for brudd på meldeplikten, med unntak av helsepersonelloven § 67 som gjelder for helsepersonell. Utgangspunktet er derfor at det ikke finnes grunnlag for å straffeforfølge den enkelte yrkesutøver for brudd på meldeplikten etter barnevernloven § 6-4.

⁹¹ Rt. 2005 s. 518 (avsnitt 40)

⁹² Rt. 2014 s. 1161

⁹³ Rt. 2005 s. 518

⁹⁴ Rt. 2002 s. 273

⁹⁵ Rt. 2014 s. 1161 (avsnitt 22)

I straffeloven⁹⁶ finnes det imidlertid straffebud som rammer unnlatelser. Unnlatelsen kan utløse straffansvar dersom det foreligger tungtveiende grunner for å handle og unnlatelsen derfor er særlig klanderverdig.⁹⁷

I relasjon til oppgaves tema, er det særlig to unnlatelsesstraffebud i straffeloven som er aktuelle å se nærmere på. I det følgende skal det redegjøres for straffansvar for unnlatelse av å avverge kjønnslemlestelse etter straffeloven § 284 tredje ledd og unnlatelse av å avverge en straffbar handling etter § 196 første ledd.

4.4.1 Avverging av kjønnslemlestelse

Straffeloven § 284 første ledd hjemler et forbud mot å utføre kjønnslemlestelse i form av "et inngrep i en kvinnes kjønnsorgan som skader kjønnsorganet eller påfører det varige forandringer". I bestemmelsens tredje ledd er det tilført en avvergingsplikt med formål å effektivisere vernet mot kjønnslemlestelse. Brudd på avvergingsplikten kan medføre bot eller fengsel inntil 1 år.

Avvergingsplikten gjelder alle yrkesutøvere og ansatte i barnehager, barnevernet, sosialtjenesten, helse- og omsorgstjenesten, skoler, skolefritidsordninger og trossamfunn, samt forstandere og religiøse ledere i trossamfunn jf. tredje ledd. I motsetning til meldeplikten, gjelder ikke avvergingsplikten for alle offentlige ansatte. Den er rettet mot yrkesutøvere som jobber tett på barn og har en forutsetning for å avdekke fare for kjønnslemlestelse. Dersom en person ikke er omfattet av opplistingen i bestemmelsen, har vedkommende ikke avvergingsplikt. I likhet med meldeplikt til barnevernet, skal avvergingsplikten gå på bekostning av eventuell taushetsplikt.

Avvergingsplikten er oppfylt dersom yrkesutøver ved anmeldelse eller på "annen måte" unnlater å søke å avverge en kjønnslemlestelse. Andre måter å avverge kjønnslemlestelse er å ta opp forholdet med foreldre eller andre nærstående eller å involvere barnevernet.⁹⁸ Poenget er at det må foretas skritt for å bidra til at kjønnslemlestelse ikke gjennomføres.

Noe som skiller seg betraktelig fra den generelle meldeplikten til barnevernet, er at straffansvar for brudd på avvergingsplikten krever forsett jf. straffeloven §§ 21 og 22. Dette innebærer at en yrkesutøver underlagt avvergingsplikt enten må ha sikker kunnskap eller at det fremstår som overveiende sannsynlig at kjønnslemlestelse vil skje.⁹⁹ Kravet til kunnskap er strengere enn hva som utløser meldeplikten.

Avvergingsplikten er en selvstendig plikt og vil gjelde de aktuelle yrkesutøverne ved siden av en eventuell meldeplikt til barnevernet etter barnevernloven § 6-4 eller særlovgivning. Meldeplikten omfatter som tidligere nevnt kjønnslemlestelse.¹⁰⁰ For meldeplikten kreves derimot ikke sikker kunnskap eller sannsynlighetsovervekt, men vurderingen må bygge på konkrete holdepunkter. Det kreves ikke den samme styrken

⁹⁶ Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven)

⁹⁷ Gröning m.fl. (2016) s. 289

⁹⁸ Ot.prp.nr.21 (2003-2004) kapittel 12

⁹⁹ Ot.prp.nr.22 (2008-2009) kapittel 16.6

¹⁰⁰ Prop. 169 L (2016-2017) avsnitt 17.1

av kunnskap og meldeplikt vil også foreligge dersom jentebarnet allerede har blitt utsatt for kjønnslemlestelse. Det er imidlertid klart at dersom vilkårene for avvergingsplikten er oppfylt, er også vilkårene for meldeplikten oppfylt.

Til tross for at meldeplikten og avvergingsplikten for kjønnslemlestelse er uavhengig av hverandre, gir straffeloven § 284 tredje ledd hjemmel for å straffeforfølge den enkelte yrkesutøver for brudd på en veldig begrenset og konkret del av hva meldeplikten omfatter. Det kreves imidlertid et høyere kunnskapsnivå.

4.4.2 Avverging av straffbar handling

En generell avvergingsplikt er regulert i straffeloven § 196 og knytter seg til visse straffbare handlinger. Flere av handlingene som er opplistet i bestemmelsen om avvergingsplikten er omfattet av meldeplikten etter barnevernloven § 6-4 første ledd.

Avvergingsplikten gjelder for "enhver", hvilket innebærer at alle som en underlagt meldeplikt, også er underlagt avvergingsplikten etter straffeloven § 196. Det kreves at man gjennom anmeldelse eller på annen måte søker å avverge en straffbar handling eller følgene av den, på et tidspunkt da dette fortsatt er mulig.

Avvergingsplikten omfatter blant annet straffbare handlinger som nevnt i § 274 (grov kroppsskade), § 275 (drap), § 279 (forbund om drap eller å volde betydelig skade), § 282 (mishandling i nære relasjoner), § 283 (grov mishandling i nære relasjoner), § 288 (hensettelse i hjelpeløs tilstand), § 291 (voldtekt), § 295 (seksuell omgang ved misbruk av overmaktsforhold), § 299 (voldtekt av barn under 14 år), § 312 (incest dersom barnet er under 16 år) og § 314 (seksuell omgang med barn under 16 år dersom denne er under ens omsorg).

I likhet med avvergingsplikten for kjønnslemlestelse, er kravet til kunnskap om handlingene strengere enn for meldeplikt. Dersom den enkelte yrkesutøver har sikker kunnskap eller det er sannsynlighetsovervekt for overtredelse av bestemmelsene opplistet i § 196, vil yrkesutøveren kunne holdes strafferettslig ansvarlig for brudd på avvergingsplikten.

For mange tilfeller kan straffansvar etter straffeloven § 196 bøte på at det ikke foreligger sanksjoneringsbestemmelser ved brudd på meldeplikten til barnevernet. Et åpenlyst problem er imidlertid at avvergingsplikten etter straffeloven § 196 ikke omfatter alle tilfeller som faller under meldeplikten etter barnevernloven § 6-4. De mest alvorlige volds- og seksualforbrytelsene er omfattet, samt mishandling etter straffeloven § 282.

Straffeloven § 282 første ledd omfatter "alvorlig eller gjentatt" mishandling av blant annet barn i nær relasjon. Hva krenkelsen av barnet går ut på er ikke avgjørende, men det må være tale om ett enkelttilfelle som er svært alvorlig og/eller gjentakende hendelser som innebærer mishandlingselement. Bestemmelsen nevner eksplisitt "trusler, tvang, frihetsberøvelse [og] vold", men omfatter også psykisk mishandling og omsorgssvikt i form av manglende stell og pleie.¹⁰¹

¹⁰¹ Ot.prp.nr.113 (2004-2005) s. 45-46 (om innholdet i § 219 (nå § 282))

I mange tilfeller vil derfor den enkelte yrkesutøver kunne straffeforfølges for brudd på avvergingsplikten etter straffeloven § 196, dersom de sitter inne med kunnskap om at et barn blir utsatt for vold, seksuelle overgrep eller omsorgssvikt og det ikke meldes fra til barnevernet eller politiet.

4.5 Erstatningsrettslige sanksjoner

Erstatningsrett bygger på prinsippet om at en skadelidende skal få sitt tap dekket av den som er ansvarlig for skaden, om det er økonomisk tap eller ikke-økonomisk tap. Reglene om erstatning er dels lovfestet i skadeerstatningsloven¹⁰² og dels bygget på ulovfestet rett.¹⁰³ Erstatningsansvar er i hovedsak selvstendig og uavhengig av straffansvar. Det kan derfor pålegges erstatningsansvar parallelt med straffansvar eller andre sanksjoner. Erstatningsansvar kan også pålegges selv om vilkårene for straffansvar eller arbeidsrettslige sanksjoner ikke er oppfylt.¹⁰⁴

Erstatning for skade på en person er ment å dekke et økonomisk tap for utgifter knyttet til skaden, tap i fremtidig erverv og fremtidige utgifter jf. skadeerstatningsloven § 3-1 første ledd. Dersom et barn har blitt utsatt for en skade som medfører varig medisinsk uførhet, beregnes imidlertid en standardisert inntektstaperstatning etter skadeerstatningsloven § 3-2 a. Bestemmelsen åpner for å avvente fullstendig erstatningsoppgjør til barnet blir eldre og man vet omfanget av skaden, graden av medisinsk uførhet og fremtidig arbeidsevne.¹⁰⁵

Det kan i tillegg bli tale om å tilkjenne ménerstatning etter skadeserstatningsloven § 3-2 dersom barnet får varig og betydelig skade av medisinsk art. Ménerstatning er ment å dekke tapt livsutfoldelse og tapt livskvalitet som ikke kan utmåles i penger og dekkes ikke av den standardiserte erstatningen etter § 3-2 a.¹⁰⁶

For å pålegge erstatningsansvar må tre grunnvilkår være oppfylt. Det må foreligge en skade eller et tap, ansvarsgrunnlag og årsakssammenheng mellom ansvarsgrunnlag og skaden.

4.5.1 Grunnvilkår for erstatningsansvar

For det første må det foreligge skade. I henhold til oppgavens tema, vil skaden være følger av mishandling eller omsorgssvikt som et barn blir påført i hjemmet eller av omsorgspersoner. Både fysisk og psykisk skade er omfattet. Erstatningskrav blir ofte reist når barn blir eldre og det viser seg at mishandling eller omsorgssvikt har ført til medisinsk uførhet og dermed påvirker fremtidig erverv og arbeidsinntekt.¹⁰⁷

¹⁰² Lov 13. Juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning (skadeerstatningsloven)

¹⁰³ Nygaard (2007) s. 12-16

¹⁰⁴ Nygaard (2007) s. 9

¹⁰⁵ Prop.110 L (2014-2015) om endringer i skadeserstatningsloven, avsnitt 13.1

¹⁰⁶ Prop.110 L (2014-2015) avsnitt 13.1

¹⁰⁷ LB-2017-23133 (Borgarting lagmannsrett)

For det andre må det foreligge ansvarsgrunnlag. Det må vurderes om den enkelte yrkesutøver kan pålegges erstatningsansvar etter culperegelen. Culperegelen bygger på et krav om aktsomhet og beror på om vedkommende kunne og burde handlet annerledes for å unngå skade eller tap. Det stilles et krav til å reagere på en gitt risiko.¹⁰⁸ Ved brudd på meldeplikten til barnevernet forutsettes det at yrkesutøveren hadde grunn til å tro at et barn blir utsatt for mishandling eller alvorlig omsorgssvikt. Dette gir en klar oppfordring til å reagere. Barn har ikke forutsetning for å avverge risikoen selv og følgene av mishandling og omsorgssvikt overfor barn kan være fatale. Dersom yrkesutøveren i et slikt tilfelle ikke har meldt fra til barnevernet, har vedkommende handlet uaktsomt.

Det er også et ulovfestet krav om at skaden og det økonomiske tapet er en påregnelig følge av handlingen eller unnlåtelsen.¹⁰⁹ Dette vil bero på en konkret vurdering. I de fleste tilfeller hvor det er grunn til å tro at et barn blir utsatt for mishandling eller omsorgssvikt, vil det ikke være upåregnelig at barnet tar skade. Og dess lengre tid som går før barnevernet blir involvert, dess større kan skadefølgene og tapet bli.

For det tredje må det foreligge årsakssammenheng. Årsakssammenheng mellom ansvarsgrunnlag og skaden bygger på at det foreligger en sammenheng med en handling eller unnlåtelse og skaden som inntreffer. I Rt.1992 s.64 presiserer Høyesterett at:

"årsakskravet mellom en handling eller unnlåtelse og en skade er vanligvis oppfylt dersom skaden ikke ville ha skjedd om handlingen eller unnlåtelsen tenkes borte". Handlingen må også være "så vidt vesentlig i årsaksbildet at det er rimelig å knytte ansvar til den".¹¹⁰

Årsakssammenheng innebærer at det først må bevises at det foreligger en skade eller tap, deretter at skade eller tap er en direkte konsekvens av unnlåtelse av å melde fra til barnevernet. Det vil ikke foreligge årsakssammenheng dersom barnevernet uansett ikke kunne hindret skade eller tap til tross for innmelding.

Et eksempel er LA-2008-63291 (Agder Lagmannsrett), hvor en kommune ble dømt til erstatningsansvar for unnlatt inngripen etter barnevernloven av 1953. På bakgrunn av svært vanskelige oppvekstvilkår ble A påført psykiske plager i barndommen, som medførte medisinsk invaliditet og arbeidsuførhet i voksen alder. Det vises til at sosialkontoret i kommunen var klar over forholdene i hjemmet, men det ble ikke iverksatt tiltak. Kommunen kunne bebreides for å ikke ha iverksatt undersøkelsessak og etterfølgende tiltak for å verne barnets helse og utvikling. Lagmannsretten legger til grunn at en undersøkelsessak ville avdekket at barnets helse og utvikling var utsatt. Det var derfor årsakssammenheng mellom unnlåtelsen og skaden.

Ved spørsmål om erstatningsansvar for brudd på meldeplikten til barnevernet kan det bli krevende å konstatere årsakssammenheng. Vurderingen vil bero på om melding til barnevernet ville ha utløst en undersøkelsessak og tiltak fra barnevernets side. Det må foretas en konkret vurdering ut fra sakens forhold, men dersom det kan vises til at skaden kunne vært unngått, kan yrkesutøver holdes erstatningsrettslig ansvarlig.

¹⁰⁸ Nygaard (2007) s. 172-174

¹⁰⁹ Rt. 1975 s. 670 (s. 673)

¹¹⁰ Rt. 1992 s. 64 (s. 70)

4.5.2 Hvem bør holdes erstatningsrettslig ansvarlig?

Til tross for at den enkelte yrkesutøver kan holdes erstatningsrettslig ansvarlig etter culperegelen, kan det spørres om arbeidsgiver er nærmere til å bære et eventuelt erstatningsansvar i lys av arbeidsgiveransvaret. Arbeidsgiveransvaret innebærer at arbeidsgiver blir ansvarlig for arbeidstakers handlinger begått i arbeid for arbeidsgiver, og gjelder både private og offentlige bedrifter.¹¹¹

Hjemmelen for arbeidsgiveransvaret er skadeserstatningsloven § 2-1 første ledd. Arbeidsgiver er ansvarlig for skade som voldes "uaktsomt" under arbeidstakers "utføring av arbeid" for arbeidsgiveren. Ved aktsomhetsvurderingen skal det tas hensyn til om "de krav skadelidte med rimelighet kan stille til virksomheten eller tjenesten, er tilsidesatt".

Aktsomhetsvurderingen beror på om arbeidstaker burde handlet annerledes og reagert på risiko om mishandling og omsorgssvikt. Det er imidlertid ikke et krav om at arbeidstaker identifiseres og arbeidsgiver kan holdes ansvarlig hvor flere arbeidstakere har begått mindre feil.¹¹² Erstatning etter arbeidsgiveransvaret kan derfor bøte på det tilfellet at en enkelt yrkesutøver ikke kan holdes ansvarlig. Arbeidsgiver kan holdes ansvarlig uavhengig av egen skyld. Det må imidlertid foreligge en rimelig sammenheng mellom arbeidsforholdet og unnlatsen.¹¹³ Dersom en ansatt er underlagt meldeplikt etter barnevernloven eller særlovgivning, vil det foreligge en slik rimelig sammenheng og en forventning om oppfyllelse av plikten.

Etter opplæringsloven har kommune, fylkeskommune og private skoleeiere ansvar for at kravene i opplæringsloven blir fulgt opp, jf. opplæringsloven § 13-10. Også barnehageeier har ansvar for at barnehager drives i samsvar med lover og regelverk jf. barnehageloven § 7 første ledd. Dette gir en indikasjon på at arbeidsgiver er nærmere til å bære ansvar enn den enkelte yrkesutøver for disse bedrifter.

I LH-2017-158896 (Hålogaland lagmannsrett) ble en kommune kjent erstatningsansvarlig for brudd på opplæringsloven vedrørende en mobbesak. I følge opplæringsloven § 9 A har alle ansatte en selvstendig plikt til å sikre elevers psykososiale skolemiljø. Til tross for de ansattes selvstendige plikt, er kommunen eller den private eier erstatningsansvarlig ved brudd.

Som tidligere nevnt ble kommunen erstatningsansvarlig for barnevernets unnlatelser i LA-2008-63291. Erstatningsansvar etter arbeidsgiveransvaret ble pålagt hovedsakelig på bakgrunn av at sjefen ved sosialkontoret ikke hadde iverksatt tiltak i henhold til den informasjonen han hadde.

Også i Høyesteretts dom Rt. 2003 s. 1468 var det spørsmål om kommunens erstatningsansvar for unnlatt omsorgsovertakelse av et barn. Til tross for at kommunen

¹¹¹ NUT 1964:3 *Innstilling om lov om Det offentliges og andre arbeidsgiveres erstatningsansvar m.m.*, s. 43

¹¹² Nygaard (2007) s. 247

¹¹³ Rt. 1997 s. 786 (s. 791)

i denne saken ikke ble dømt, var det arbeidsgiveransvar etter skadeerstatningsloven § 2-1 som ble anvendt og drøftet.

I lys av praksis og paralleller til erstatningsansvar etter opplæringsloven fremstår det som om arbeidsgiver er nærmest til å bære et eventuelt erstatningsansvar. Arbeidsgiveransvaret bygger på visse legislative hensyn som taler for en slik forståelse. For det første er en arbeidsgiver ansvarlig for sine ansatte, samt at arbeidsgiver i stor grad har ansvar for tilrettelegging og oppfølging av plikter og regler på arbeidsplassen. For det andre kan en arbeidsgiver i mange tilfeller ha bedre forutsetninger for å dekke et erstatningsbeløp enn arbeidstakeren. Videre vil et arbeidsgiveransvar kunne virke preventivt. Dersom arbeidsgiver risikerer å stå ansvarlig for erstatning for skade som følge av ansattes handlinger, har arbeidsgiver en større oppfordring til å hindre skade gjennom opplæring, oppfølging og effektive tiltak.¹¹⁴

Arbeidsgiveransvaret kan benyttes i tilfeller hvor den enkelte yrkesutøver ikke oppfyller vilkårene for erstatningsansvar eller ikke kan identifiseres. Det må imidlertid understrekes at dersom vilkårene for culpaansvar for den enkelte yrkesutøver er oppfylt, vil det være opp til skadelidte om det er den enkelte yrkesutøver eller arbeidsgiver som skal holdes ansvarlig.

5. AVSLUTTENDE REFLEKSJONER – BURDE SANKSJONER VÆRE YTTERLIGERE REGULERT?

Det er uvisst hvorfor brudd på meldeplikten etter barnevernloven § 6-4 første ledd ikke innebærer straffesanksjoner. Fraværet av sanksjoner er ikke begrunnet eller omtalt i forarbeidene. Det vises imidlertid til avvergingsplikten i straffeloven § 196, som får anvendelse i de tilfeller det er tale om alvorlige volds- og seksualforbrytelser overfor barnet.¹¹⁵ Brudd på avvergingsplikten er som nevnt grunnlag for straffeforfølgning.

En begrunnelse kan være at lovgiver ikke anser brudd på meldeplikten som tilstrekkelig grunnlag for straffeforfølgning. Straff er svært inngripende og bør forbeholdes særlig uønsket atferd. Kriminalisering av unnlatelser, som er tilfellet for avvergingsplikten etter straffeloven § 196 og § 284, bygger på positiv kunnskap om straffbare handlinger. I slike tilfeller er det svært klanderverdig å ikke foreta noe for å avverge situasjonen og begrunner kriminalisering. Oppfyllelse av meldeplikten beror på skjønnsmessige vurderinger basert på bekymring om et barns livssituasjon, men det kreves ikke positiv kunnskap. Bekymringen kan på et senere tidspunkt vise seg å være så alvorlig som antatt eller avkreftes. Brudd på meldeplikten er derfor ikke like klanderverdig og grovt som brudd på avvergingspliktene og kan begrunne hvorfor det ikke er kriminalisert.

Et annet moment er at det vil kunne bli utfordrende å konstatere brudd på meldeplikten dersom det innføres sanksjonsbestemmelser. Oppfyllelse av meldeplikten beror på den enkelte yrkesutøvers konkrete vurdering av barnets situasjon i hvert enkelt tilfelle. Det er tale om skjønnsmessige vurderinger som kan være vanskelig å bevise. Straffesanksjonering kan dermed bli lite praktisk og effektivt.

¹¹⁴ Nygaard (2007) s. 221-222

¹¹⁵ Prop. 169 L (2016-2017) avsnitt 14.2.4

Som gjennomgangen i kapittel 4 viser, er det grunnlag for andre reaksjoner enn strafferettslige sanksjoner i tilfelle brudd på meldeplikten. Den enkelte yrkesutøver kan pålegges arbeidsrettslige eller erstatningsrettslige reaksjoner. Praksis viser imidlertid at det i hovedsak er milde reaksjoner, som advarsler, som blir benyttet.¹¹⁶ Spørsmålet er om meldeplikten hadde blitt oppfylt i større grad dersom den enkelte yrkesutøver risikerte en strengere reaksjon ved brudd.

Det kan tenkes at streng sanksjonering av brudd på meldeplikten ville medført at terskelen for melding til barnevernet i praksis blir lavere. I frykt for strenge sanksjoner, vil det kunne meldes fra i situasjoner hvor vilkårene ikke er oppfylt. I et slikt tilfelle vil spenningsforholdet til taushetsplikten bli tydeligere. I tillegg vil barnevernet kunne stå overfor en betraktelig økning av innmeldinger som ikke nødvendigvis burde blitt innmeldt. Dette vil sette et press på barnevernets ressurser og kunne bidra til at barn som trenger hjelp ikke blir viet den ressursbruken som er nødvendig eller ikke blir fanget opp. En slik situasjon er ikke formålstjenlig.

Målet bør ikke være å øke antall meldinger til barnevernet uavhengig av innhold. For å få en effektiv praktisering av meldeplikten, må fokuset flyttes til de meldeplikten gjelder for. Et problem har som nevnt vært usikkerhet rundt innhold og omfang av meldeplikten blant personer omfattet av meldeplikten. Det var derfor viktig at lovgiver kom på banen og iverksatte tiltak for at meldeplikten skulle oppfylle sin funksjon på en mer effektiv måte. Lovrevisjonen i 2018 skulle bidra til tydeliggjøring og tilgjengeliggjøring for å bøte på tidligere usikkerhet. Målet er at meldeplikten i større grad blir oppfylt i de situasjoner hvor det er nødvendig.

Det kan imidlertid spørres om en lovendring i tilstrekkelig grad vil bøte på usikkerhet rundt meldeplikten. Det kan ikke forventes at yrkesutøvere i omsorgs- og helsefaglige yrker tolker og forstår lover på samme måte som lovgiver eller jurister. Det er derfor avgjørende at praktisering av meldeplikten tilrettelegges for de yrkesutøverne som praktiserer den. Dette innebærer blant annet at arbeidsgiver og myndighetene tilrettelegger for opplæring og effektive rutiner rundt innmelding til barnevernet, samt at myndighetene har et ansvar for oppfølging og tilsyn. Fokuset bør være å sørge for at yrkesutøverne forstår innholdet i meldeplikten og er trygge på praktiseringen. På denne måten vil man ikke bare fjerne usikkerhet og øke innmeldinger til barnevernet hvor vilkårene for innmelding er oppfylt. Ved å øke kompetansen til yrkesutøverne vil man øke presisjonen, ved at barn i en vanskelig livssituasjon i større grad blir fanget opp og får den hjelpen de trenger.

¹¹⁶ Se blant annet HPN-2011-35, HPN-2011-36 og HPN-2011-37

6. LITTERATUR- OG KILDELISTE

6.1 Litteratur og artikler

- Andersen (2008) Andersen, Njål Wang. "Melde- og opplysningsplikt overfor barneverntjenesten", *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 2008 s. 27-49.
- Barnekomiteen (2011) Komiteen for barnets rettigheter, Generell kommentar nr. 13, CRC/C/GC/13 (2011). Hentet fra regjeringen.no.
- Barne- og familiedepartementet (2005) Rundskriv fra Barne- og familiedepartementet Q-2005-24, *Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten* (2005).
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2014–2017) Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. "En god barndom varer livet ut", *Tiltaksplan for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom* (2014–2017). Hentet fra regjeringen.no
- Fougner (2015) Fougner, Jan. "Avslutning av arbeidsforhold – vilkåret om saklig grunn", *Arbeidsrett 01/2015*, 2015 s. 147-157.
- Gröning m.fl. (2016) Gröning, Linda, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen. *Frihet, forbrytelse og straff – En systematisk fremstilling av norsk strafferett* (Bergen 2016).
- Nygaard (2007) Nygaard, Nils. *Skade og ansvar*, 6. utgave (Bergen 2007).
- Stang m.fl. (2013) Stang, Elisabeth Gording m.fl., *Taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt, Regelkunnskap og praksis*, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, Rapport 3/13 (2013). Hentet fra bufdir.no.
- Øyen (2014) Øyen, Ørnulf. "Vold, seksuelle overgrep og annen mishandling overfor barn – noen betraktninger om den strafferettslige vurderingen av passivitet hos omsorgspersoner", *Tidsskrift for strafferett*, 2014 s. 172-261.

6.2 Offentlige utredninger

Dok.nr.16 (2011–2012)	Rapport fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven.
Sørensen (2016)	Sørensen, Christian Børge. <i>Barnevern og menneskerettighetene</i> , Utredning til Barnevernslovutvalget (2016).

6.2 Lover

Lov 17. mai 1814 om Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven)

Lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven)

Lov 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning (skadeerstatningsloven)

Lov 04. juli 1991 nr. 47 om ekteskap (ekteskapsloven)

Lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven)

Lov 25. september 1992 nr. 107 om om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven)

Lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven)

Lov 19. juni 1997 nr. 62 om familievernkontorer (familievernkontorloven)

Lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringslova)

Lov 21. mai 1999 nr. 30 om menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)

Lov 02. juli 1999 nr. 64 helsepersonell m.v. (helsepersonelloven)

Lov 07. juli 2003 nr. 80 om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven)

Lov 04. juli 2003 nr. 84 om frittstående skolar (friskolelova)

Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven)

Lov 17. juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv.
(arbeidsmiljøloven)

Lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager (barnehageloven)

Lov 19. juni 2009 nr. 44 om kommunale krisesentertilbud (krisesenterlova)

Lov 18. desember 2009 nr. 131 om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen
(sosialtjenesteloven)

6.3 Forarbeider

6.3.1 Innstillinger

NUT 1964:3

Innstilling om lov om Det offentlige og andre arbeidsgiveres erstatningsansvar m.m.

Innst. 151 L (2017-2018)

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Endringer i barnevernloven mv: bedre rettssikkerhet for barn og foreldre.

6.3.2 Proposisjoner

Ot.prp.nr.13 (1998-1999)

Om lov om helsepersonell m v (helsepersonelloven)

Ot.prp.nr.21 (2003-2004)

Om lov om endringer i lov 15. desember 1995 nr. 74 om forbud mot kjønnslemlestelse

Ot.prp.nr.113 (2004-2005)

Om lov om oppheving av løsgjengerloven og om endringer i straffeloven mv. (eget straffebud mot vold i nære relasjoner mv.

Ot.prp.nr.22 (2008-2009)

Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 (siste delproposisjon – slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning)

Prop.110 L (2014-2015)	Endringer i skadeserstatningsloven mv. (standardisert inntektstaperstatning til barn)
Prop.169 L (2016–2017)	Endringer i barnevernloven mv. (bedre rettssikkerhet for barn og foreldre)
Prop. 12 S (2016-2017)	Opptappingsplan mot vold og overgrep (forslag til stortingsvedtak)

6.3.3 Norges offentlige utredninger

NOU 2016:16	Ny barnevernslov - Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse.
-------------	---

6.4 Domsregister

6.4.1 Høyesterett

RT-1975-670	Dom av Høyesterett 06. juni 1975
RT-1984-1058	Dom av Høyesterett 01. oktober 1984
RT-1992-64	Dom av Høyesterett 23. januar 1992
RT-1997-786	Dom av Høyesterett 07. mai 1997
RT-2001-1362	Dom av Høyesterett 01. november 2001
RT-2002-273	Dom av Høyesterett 18. mars 2002
RT-2003-1468	Dom av Høyesterett 22. oktober 2003
RT-2005-518	Dom av Høyesterett 22. april 2005
RT-2009-685	Dom av Høyesterett 03. juni 2009
RT-2010-949	Dom av Høyesterett 25. august 2010
RT-2014-1161	Dom av Høyesterett 03. desember 2014
HR-2018-2452-A	Dom av Høyesterett 21. desember 2018

6.4.2 Lagmannsrett

LA-2008-63291	Dom av Agder lagmannsrett 05. desember 2008
LA-2008-179127	Dom av Agder lagmannsrett 30. april 2009
LA-2010-23977	Dom av Agder lagmannsrett 22. juni 2010
LA-2015-43080	Dom av Agder lagmannsrett 03. september 2015
LB-2016-205777	Dom av Borgarting lagmannsrett 09. oktober 2017
LB-2017-23133	Dom av Borgarting lagmannsrett 18. april 2018
LH-2017-158896	Dom av Hålogaland lagmannsrett 25. april 2018

6.4.3 Tingrett

TLARV-2014-52594	Dom av Larvik tingrett 27. august 2014
------------------	--

6.5 Andre avgjørelser

6.5.1 Avgjørelser fra Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD)

Z m.fl. v. England (1995)	Dom av EMD 10. mai 2001. Saksnr: 29392/95
A v. England (1998)	Dom av EMD 23. september 1998. Saksnr: 25599/94

6.5.2 Avgjørelser fra Helsetilsynet

HPN-2009-139	Vedtak av Statens helsepersonellnemd 09. februar 2010 (https://lovdata.no/pro/#document/HPN/avgjorelse/hpn-2009-139)
HPN-2011-35	Vedtak av Statens helsepersonellnemd 27. september 2011(https://lovdata.no/pro/#document/HPN/avgjorelse/hpn-2011-35)
HPN-2011-36	Vedtak av Statens helsepersonellnemd 27. september 2011(https://lovdata.no/pro/#document/HPN/avgjorelse/hpn-2011-36)
HPN-2011-37	Vedtak av Statens helsepersonellnemd 27. september 2011(https://lovdata.no/pro/#document/HPN/avgjorelse/hpn-2011-37)

7. VEDLEGG

			2017
Meldingar i alt	Meldt i alt	Meldingar i løpet av året	58 580
	Barnet sjølv	Meldingar i løpet av året	335
	Mor / far / foresatte	Meldingar i løpet av året	4 583
	Familie for øvrig	Meldingar i løpet av året	1 116
	Andre privatpersonar	Meldingar i løpet av året	4 083
	Barnevernstenesta	Meldingar i løpet av året	8 686
	NAV (kommune og stat)	Meldingar i løpet av året	1 854
	Barnevernsvakt	Meldingar i løpet av året	3 152
	Politi / lensmann	Meldingar i løpet av året	8 286
	Barnehage	Meldingar i løpet av året	3 192
	Helsestasjon / skolehelsetenesta	Meldingar i løpet av året	3 082
	Skole	Meldingar i løpet av året	7 378
	Pedagogisk-psykologisk teneste (PPT)	Meldingar i løpet av året	210
	Psykisk helsevern for barn og unge	Meldingar i løpet av året	1 328
	Psykisk helsevern for vaksne	Meldingar i løpet av året	1 452
	Lege / sjukehus / tannlege	Meldingar i løpet av året	3 982
	Familievernkontor	Meldingar i løpet av året	641
	Tenester og instansar med ansvar for oppfølging av personar med rusproblem	Meldingar i løpet av året	456
	Krisesenter	Meldingar i løpet av året	528
	Asylmottak / UDI / innvandringsstyresmakt	Meldingar i løpet av året	949
	Utekontakt / fritidsklubb	Meldingar i løpet av året	91
	Frivillige organisasjonar / idrettslag	Meldingar i løpet av året	55
	Andre offentlege instansar	Meldingar i løpet av året	2 073
Andre	Meldingar i løpet av året	2 339	
Uoppgitt	Meldingar i løpet av året	1	

Kilde SSB. Tabell 10674: melding til barnevernet etter melder. Hentet 01.06.19 fra: <https://www.ssb.no/statbank/table/10674/tableViewLayout2/>

